

Música 6

Educació Primària

www.pizzicato.sanpablo.es

Autors:	Vicente Gil Arráez Lamberto del Álamo Caballero
Direcció:	Juan Carlos Pinto
Equip editorial:	Octavio Figueredo Juan Antonio López Ascensión Morillo
Revisió:	Dulce María Toledo
Correcció:	José Miguel Sanz
Disseny gràfic:	Susana Rosendo
Maquetació:	Ascensión Morillo / José Luis Silván
Partitures:	Ascensión Morillo
Lloc web:	Departamento Multimedia

© SAN PABLO 2015 (Protasio Gómez, 11-15. 28027 Madrid)
Tel. 917 425 113 - Fax 917 425 723
E-mail: musica@sanpablo.es
www.sanpablo.es

© Vicente Gil Arráez
Lamberto del Álamo Caballero, 2015

Distribució: SAN PABLO. Divisió Comercial
Resina, 1 - 28021 Madrid * Tel. 917 987 375 - Fax: 915 052 050
E-mail: ventas@sanpablo.es
ISBN: 978-84-285-4684-3
Depòsit legal: M. 24.196-2015
Imprés en Artes Gráficas Gar.Vi. 28970 Humanes (Madrid)
Printed in Spain. Imprés a Espanya

Música

Educació Primària

1

La música culta després de Beethoven

- Sabries dir en quin segle va morir Ludwig van Beethoven?
- Coneixes algun compositor de música clàssica posterior a Ludwig van Beethoven?
- Has escoltat alguna vegada el Concert d'Aranjuez? Saps qui és el seu autor?
- Recordes la duració d'una blanca amb punt? I la d'una semicorxera?

Nous temps, nous estils

Tots hem sentit parlar de Vivaldi, Mozart o Beethoven. Hem escoltat alguna de les seues obres, fins i tot som capaços de taral·larejar algun fragment. Aquestos tres compositors representen tres grans períodes musicals que van tindre lloc en els segles XVII, XVIII i XIX: barroc, classicisme i romanticisme. La major part de la música culta que escoltem hui en dia pertany a alguna d'aquestes èpoques.

A partir del segle XX, la majoria dels compositors van tractar de fer una música que no es semblara a l'anterior. Alguns d'ells van fer tot el possible perquè esta nova música fóra completament diferent i a altres els va bastar de canviar només algunes coses.

Compositors representatius de la música del segle XX.

Manuel de Falla (1876-1946) va nèixer a Cadis i és el compositor espanyol més conegut. Va utilitzar la música tradicional com a font d'inspiració, sobretot l'andalus. Entre les seues obres podem destacar el ballet titulat *L'amor bruixot*, basat en la cultura gitana, i *Nits en els jardins d'Espanya*, per a piano i orquestra.

Arnold Schönberg (1874-1951) va ser un músic (i també pintor) austríac que va revolucionar la forma de compondre, emprant un sistema anomenat "dodecafònic". Aquest sistema es basa a combinar els dotze sons del sistema musical per a crear una sèrie (escala) que serveix de punt de partida per a una composició. La seua obra més important és *Pierrot lunaire*, per a veu i diversos instruments.

Sèrie dodecafònica

John Cage (1912-1992) és un compositor nord-americà, conegut sobretot per les seues *Sonates per a piano preparat*, per a les quals el pianista introdueix prèviament una sèrie de caragols i gomes d'esborrar entre les cordes de l'instrument. La seua peça més polèmica es titula *4'33"*. En ella, els intèrprets romanen en l'escenari quatre minuts i trenta-tres segons sense tocar una sola nota.

Joaquín Rodrigo (1901-1999) va nèixer a Sagunt (València) i va aconseguir un gran èxit amb la seua obra per a guitarra i orquestra titulada *Concert d'Aranjuez*. Cec des dels tres anys, escrivia música utilitzant un aparell basat en el sistema Braille. *El Concert d'Aranjuez* és l'obra musical espanyola més interpretada en el món.

Reconeix el que sona

Escolta les mostres sonores i tracta de relacionar-les amb les obres que se citen en aquesta pàgina.

Llenguatge musical

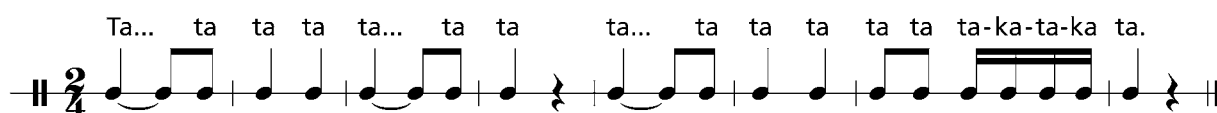
La negra amb punt

La duració de la figura negra amb punt és d'un temps i mig, o siga, equival a unir la duració d'una negra i una corxera.

- Practica els següents exercicis rítmics. Cal tindre en compte que el resultat ha de ser el mateix en tots dos casos.

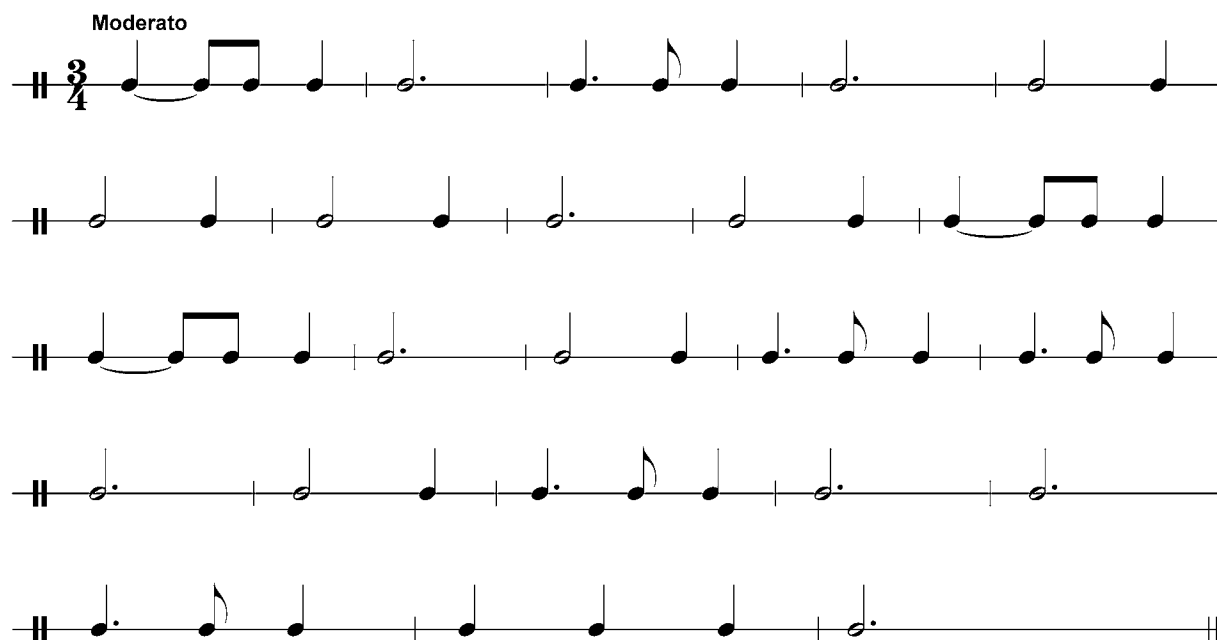
1a)

1b)

- Aquesta partitura rítmica correspon a una coneguda melodia nadalenca. Interpreta la partitura i descobreix de quin es tracta.

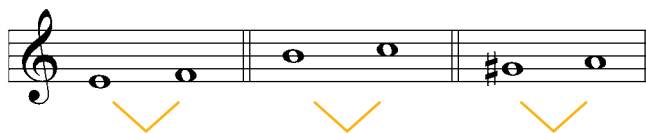
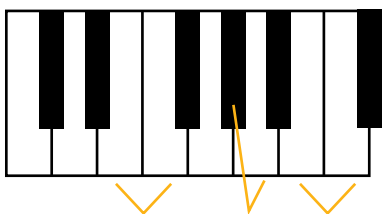

Els intervals

En música s'anomena interval a la distància que hi ha entre dos notes. Aquesta distància es mesura en tons i semitons.

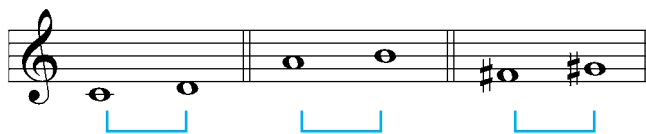
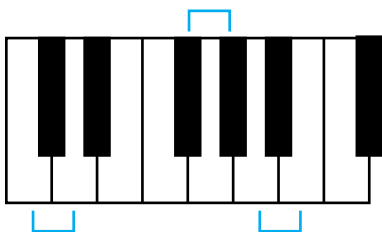
Què és un semitò?

Un semitò és la menor distància possible entre dos notes. Hi ha un semitò, per exemple, entre *mi* i *fa*, entre *si* i *do* o entre *sol sostingut* i *la*.

Què és un to?

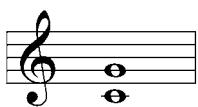
Un to és la suma de dos semitons. Hi ha un to, per exemple, entre *do* i *re*, entre *la* i *si* o entre *fa sostingut* i *sol sostingut*.

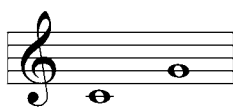
Tipus d'intervals

Els intervals poden classificar-se segons diferents criteris. Observa aquestos exemples.

Segons sonen les notes

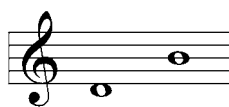

Harmònic

Melòdic

Segons la direcció de les notes

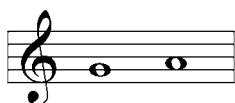

Ascendent

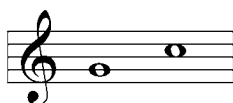

Descendent

Segons les notes que comprega

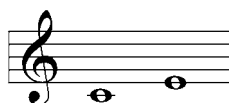

De segona

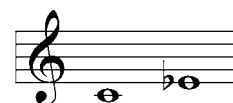

De quarta

Segons els tons i semitons

De tercera major

De tercera menor

Audició

La consagració de la primavera, obra orquestral per a ballet d'Igor Stravinsky

El compositor

Igor Stravinsky (1882-1971) és un dels compositors clàssics més importants del segle XX.

Son pare era cantant d'òpera i ell va iniciar els seus estudis musicals després d'abandonar la carrera de Dret.

En el catàleg de Stravinsky trobem des d'obres innovadores, fins a composicions inspirades en la música del segle XVIII o el jazz.

Les seues obres més interpretades són els ballets, *El pardal de foc*, *Petruska* i *La consagració de la primavera* i, també, *La història del soldat*, per a tres actors i set instrumentistes.

Stravinsky va néixer a Rússia i va morir als Estats Units, on havia emigrat en 1940 per a fugir de la II Guerra Mundial. A més de compositor, va ser un reconegut pianista i director d'orquestra.

L'obra

Stravinsky va compondre *La consagració de la primavera* en 1913, per encàrrec d'una companyia russa de ballet.

L'argument està basat en una vella llegenda en què una donzella ha de ballar fins a morir per a aconseguir la benevolència dels déus.

La música es caracteritza per ritmes i sonoritats orquestrals inusuals. La seua estrena va tindre lloc a París (França).

Estructura de l'obra

Acte I

- Introducció
- Dansa dels adolescents
- Joc del rapte
- Rondes primaverales
- Joc de les tribus rivals
- Adoració de la terra
- Dansa de la terra

Acte II

- El sacrifici
- Cercles misteriosos
- Glorificació de la triada
- Evocació dels avantpassats
- Acció ritual dels avantpassats
- Dansa sagrada

El fragment

El fragment que escoltaràs és *La dansa dels adolescents*. La música es basa en un ostinato de quatre corxeres en compàs de 2/4.

Algunes d'aquestes corxeres sonen més forts perquè porten un accent damunt (>). Les notes roges representen xicotetes melodies.

- Intenta seguir l'audició amb ajuda d'aquest esquema i del teu professor.

Esquema del fragment

0'0''

A

0'9''

B

0'13''

C

0'18''

D

0'37''

E

0'46''

F

0'56''

G

1'04''

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

Cançó

Mary had a little lamb (Popular)

- Escolta i aprén aquesta coneguda cançó anglesa. Després, canta-la mentres sona la gravació.

INTRO

1. Mary had a little lamb,
little lamb, little lamb,
Mary had a little lamb,
its fleece was white as snow.
2. Everywhere that Mary went,
Mary went, Mary went.
Everywhere that Mary went,
the lamb was sure to go.

INTERLUDI 1

3. It followed her to school one day,
school one day, school one day.
It followed her to school one day,
which was against the rules.
4. It made the children laugh and play,
laugh and play, laugh and play,
it made the children laugh and play,
to see a lamb at school.

INTERLUDI 2

5. And so the teacher turned it out,
turned it out, turned it out,
And so the teacher turned it out,
but still it lingered near.
6. Why does the lamb love Mary so?
Love Mary so? Love Mary so?
"Why does the lamb love Mary so?",
the eager children cry.

INTERLUDI 3

7. Why, Mary loves the lamb, you know,
the lamb, you know, the lamb, you know.
"Why, Mary loves the lamb, you know",
the teacher did reply.

CODA

- Repeteix la cançó i intenta acompanyar-la amb colps (X).

Mary had a little lamb,

X X

little lamb, little lamb,

XX X XX X

Mary had a little lamb,

X X

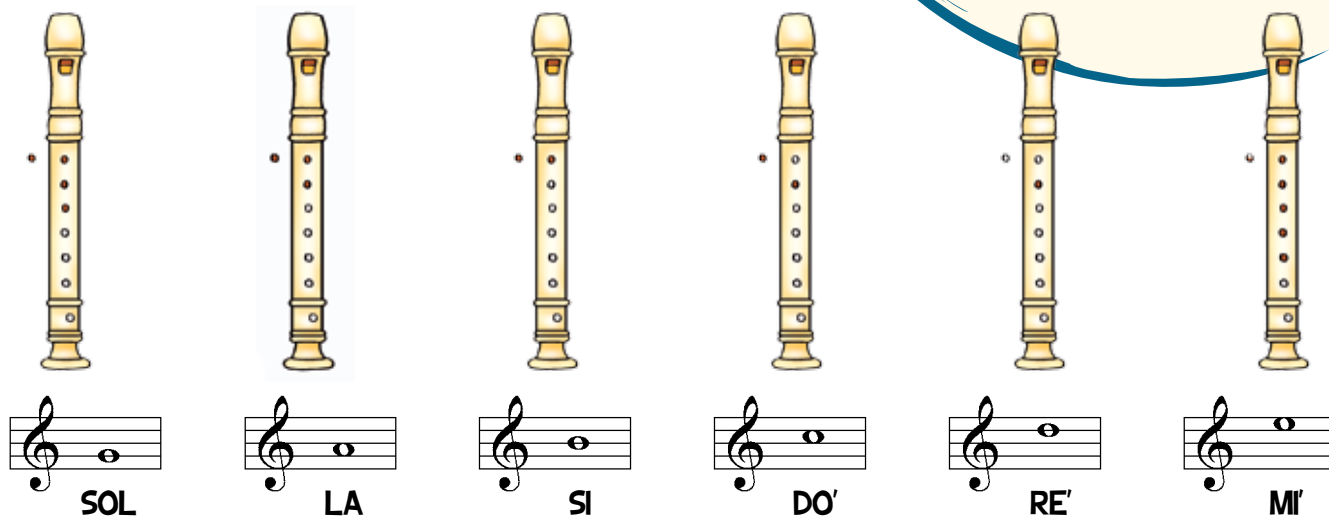
its fleece was white as snow.

X X X X X

Flauta dolça

Posicions:

- Practica diverses vegades el següent exercici. Fes-ho a poc a poc i prestant molta atenció al so. Observa que per a obtindre el *mi agut* has de destapar la meitat del forat posterior de la flauta.

Dansa eslava

Vicente Gil

Activitats

1. Relaciona, al teu quadern, els següents compositors amb les seues obres:

Manuel de Falla
Arnold Schönberg
Joaquín Rodrigo
John Cage

Concert d'Aranjuez
Sonates per a piano preparat
Pierrot Lunaire
Nits als jardins d'Espanya

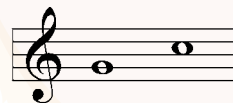
2. En música, a què s'anomena interval?

3. Selecciona l'opció correcta en els següents exemples d'intervals.

a) Harmònic - Melòdic

b) Ascendent - Descendent

c) De segona - De quarta

4. Copia al teu quadern les dades d'Igor Stravinsky que siguin certs.

a) Va nèixer a Rússia.

b) Va morir a París.

c) Va viure entre els anys 1882-1971.

d) A més de compositor va ser un reconegut pianista i director d'orquestra.

e) Les seues obres més conegudes són *La consagració de la primavera*, *El pardal de foc* i *La flauta màgica*.

5. Quina d'aquestes posicions de flauta dolça correspon al *mi* agut?

a)

b)

c)

d)

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Fes una fitxa d'una pàgina amb dades sobre algun dels següents compositors espanyols.

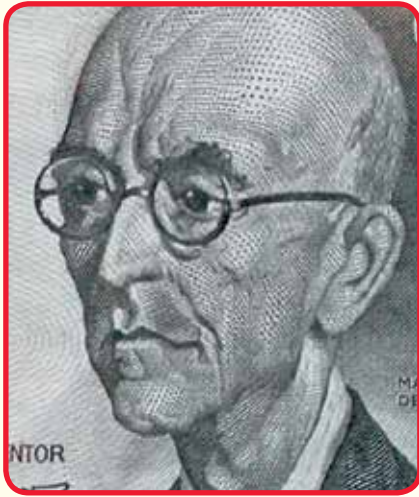
Joaquín Rodrigo - Manuel de Falla - Joaquín Turina - Isaac Albéniz

Trobaràs més
activitats en:

www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

Les manies d'un geni

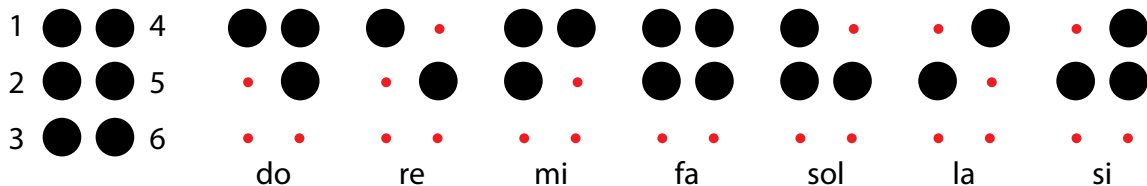
Els biògrafs del compositor gadità Manuel de Falla ens han relatat d'ell algunes curioses manies, com el fet de desinfectar amb alcohol el teclat del seu piano cada vegada que ho tocava algun invitat. També ens parlen d'una especial antipatia per les mosques: era incapaç de treballar si hi havia alguna en la seua habitació.

El sistema Braille i la música

Com sabem, el Braille és un sistema de lectoescriptura per a cecs. Les diferents lletres de l'abecedari es representen per mitjà de combinacions d'un conjunt de sis punts en relleu.

El següent gràfic ens mostra la representació de les notes musicals. Els dos punts inferiors es reserven per a expressar la duració.

Vertaderament original!

Una de les obres musicals més sorprenents de la música experimental del segle XX és el *Quartet per a cordes i helicòpter*, compost pel músic alemany Karlheinz Stockhausen. Els intèrprets: dos violins, una viola i un violoncel, han de tocar la peça pujats en un helicòpter que sobrevola la sala de concerts.

2

Conserves musicals: Gravació i reproducció del so

- Saps el que és un gramòfon? I un radiocasset?
- Saps qui era Edison? Coneixes algun invent seu?
- Tens algun aparell amb què es puguin gravar sons? Has gravat sons o música alguna vegada?
- Podries explicar el que és una escala?

La màquina parlant

En 1877 l'inventor nord-americà Thomas Alva Edison va patentar un aparell en què es podien gravar i reproduir sons: el fonògraf. Pocs anys després l'invent, al què alguns anomenaven "màquina parlant", va començar a utilitzar-se per a gravar i reproduir música.

Síntesi del funcionament del fonògraf

- El so s'arregla en una botzina.
- La vibració del so es transmet a una agulla.
- L'agulla grava solcs en un disc de cera mogut per una maneta.
- Al girar la maneta, l'agulla passa de nou pels solcs i reproduïx el so gravat a través de la botzina.

Evolució de la gravació i la reproducció sonora

Després del fonògraf es van inventar una sèrie de sistemes i aparells per a millorar la qualitat del so i augmentar la capacitat dels suports.

Gramòfon, 1887

El so es grava en discos de pissarra.

Tocadiscos, 1925

Els discos de plàstic substitueixen als de pissarra i giren per mitjà d'un motor elèctric.

Casete, 1960

El so es grava en una fina cinta de plàstic imantada (cinta magnètica).

CD, 1980

Gravació per rajos làser en discos de gran capacitat i amb absència total de soroll.

MP3, 1995

El so es comprimeix per mitjà de tecnologia digital per a facilitar el seu maneig i intercanvi.

Mòbils, segle XXI

El mòbil és el reproductor de música més utilitzat.

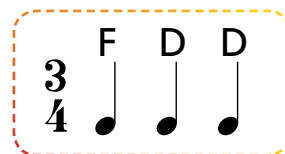
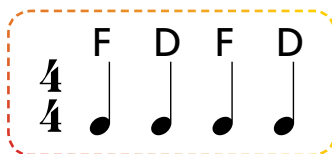
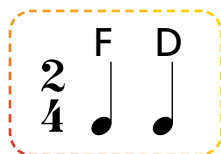
Reconeix el que sona

Escolta la gravació i comenta les mostres sonores que conté.

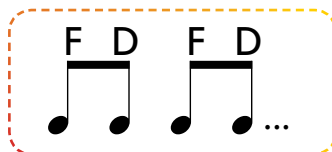
Llenguatge musical

Parts i fraccions fortes i dèbils del compàs

En els compassos de 2/4 i 4/4 es consideren temps forts els imparells i dèbils els pares. En el compàs de 3/4 es considera fort el primer temps i dèbils els dos restants.

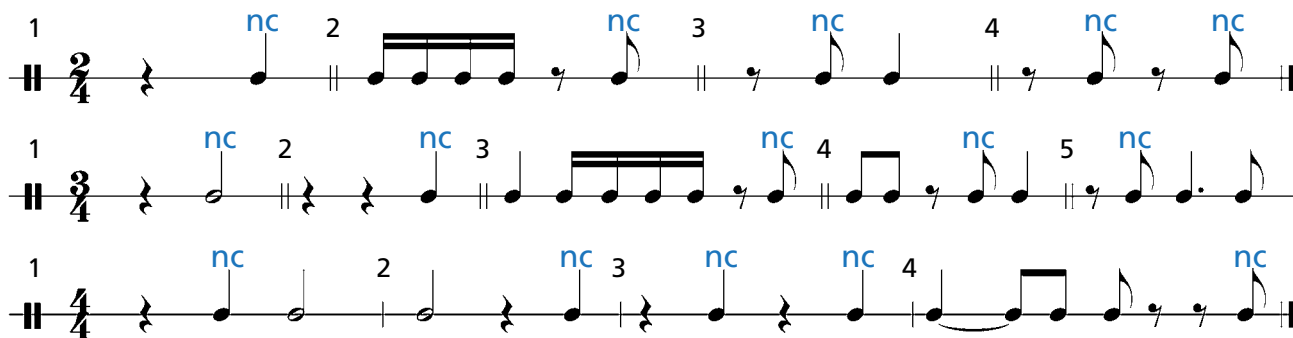
Si subdividim en dos fraccions cada part del compàs, considerem forts les fraccions imparells i dèbils les pares.

Notes a contratemps

S'anomenen notes a contratemps a aquelles que van precedides per un silenci, sempre que el silenci estiga situat en una part o fracció forte i la nota en debil.

● Observa els casos següents:

● Interpreta el següent ritme amb "TA". Primer fes-ho a poc a poc i explicant en veu alta "un" en els silencis de negra i "i" en els de corxera.

Les escales

Què és una escala?

Una escala és una sèrie ordenada de sons. Per a crear una peça musical, els compositors trien una escala determinada com a punt de partida i combinen lliurement les seues notes.

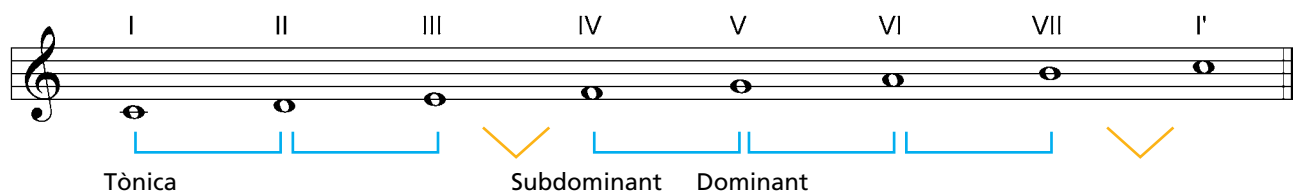
Quants tipus d'escales existeixen?

Hi ha molts tipus d'escales, les més usals són l'escala major i l'escala menor. Les escales es diferencien unes d'altres pel nombre de notes que contenen i pels intervals que separen aquestes notes entre si.

Què és l'escala de *Do major*?

Podem construir qualsevol escala partint de qualsevol de les dotze notes del sistema musical (*do, do#, re, re#, etc.*).

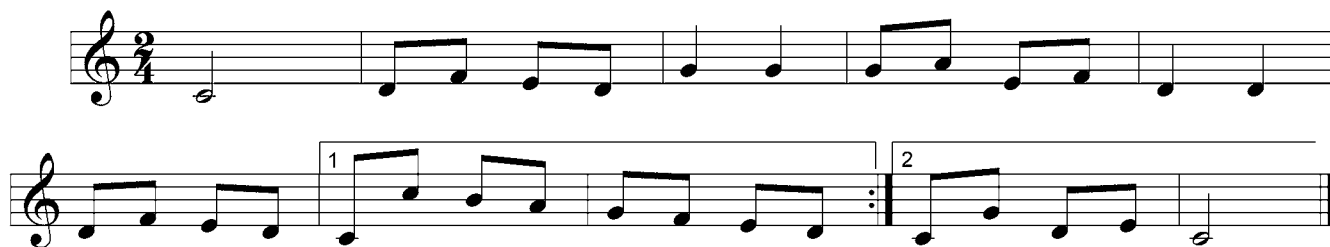
L'escala de *Do*, comença en la nota *do* i conté set notes separades entre si per tons () i semitons ().

Les notes d'una escala s'anomenen generalment "graus" i es numeren amb números romans. Cada grau de l'escala té, a més, un nom propi, sent els més usals els del I (Tònica), IV (Subdominant) i V (Dominant) graus.

Heus ací dos exemples de melodies basades en l'escala de *Do major*. Comprova que apareixen totes les notes de l'escala en tots dos casos i, després, entona-les amb ajuda del teu professor.

Ca ca (J. Offenbach)

Els pollets (Popular)

Audició

Yes, Sir, that's my baby (xarleston) de W. Donaldson y G. Khan

Les primeres gravacions musicals

A principis del segle XX molta gent volia tindre un aparell per poder escoltar a casa les seues peces musicals favorites d'òpera, jazz o música popular. A poc a poc els fonògrafs amb cilindre de cera van ser substituïts per gramòfons amb discos de pissarra que oferien una major qualitat.

En aquest temps van sorgir les principals companyies discogràfiques com la nord-americana *Columbia Records*, l'alemanya *Deutsche Gramophon*, especialitzada en música clàssica, i una britànica anomenada *His Master's Voice*. La imatge d'aquesta marca era un gos apuntat a la botzina d'un fonògraf.

El xarleston i els «bojos anys 20»

En la dècada de 1920 es va posar de moda el xarleston, un ball anomenat així perquè va sorgir en la ciutat de Xarleston (Carolina del Sud, EE.UU.). És una dansa eixelebrada i divertida que es va estendre també a Europa després de la Primera Guerra Mundial.

El xarleston es pot ballar solament, en parelles o en grup, amb graciosos moviments de braços i peus. Quan es fa en grup, els moviments han de sincronitzar-se perquè tots els participants facen les mateixes figures. El xarleston més conegut és *Yes, Sir*. La versió en castellà es titulava *Mamá, compra'm unes botes*.

Yes, Sir (letra)

(A1) Yes Sir, that's my baby.
No Sir, I don't mean maybe.
Yes Sir, that's my baby now.

(A2) Yes sir, we've decided.
No Sir, we won't hide it.
Yes sir, you're invited now.

(B) *By the way, by the way,
When we reach the preacher
I'll say with feeling.*

(A3) Yes sir, that's my baby.
No Sir, I don't mean maybe.
Yes Sir, that's my baby now.

Versión en castellano

(A1) Mamá, cómprame unas botas
que las tengo rotas
de tanto bailar.

(A2) Es el ritmo jaranero
que hoy al mundo entero
quiere dominar.

(B) *Charlestón, charlestón,
cómo alegras mi corazón.*

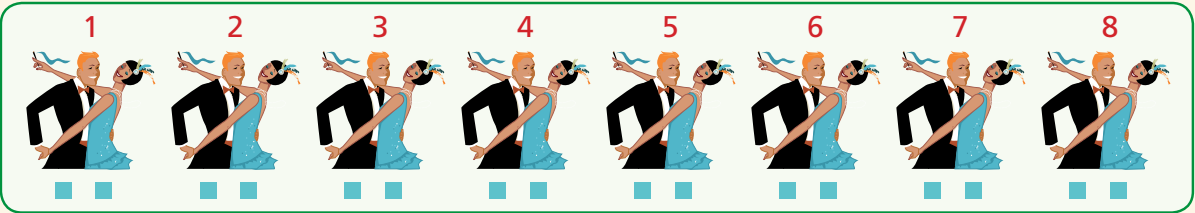
(A3) Mamá, cómprame unas botas
que estas están rotas
por el charlestón.

Guia per a l'audició

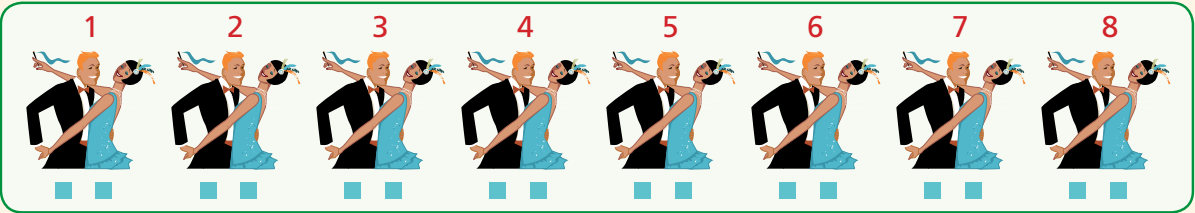
Es tracta d'un arreglament per a orquestra de jazz del xarleston *Yes, Sir*, en el que podem distingir fàcilment l'estructura i els instruments principals.

- Escolta la gravació i segueix el musicograma marcant el pols ■ ■ i comptant els compassos (1, 2, 3...). Cada parella de ball representa un compàs.

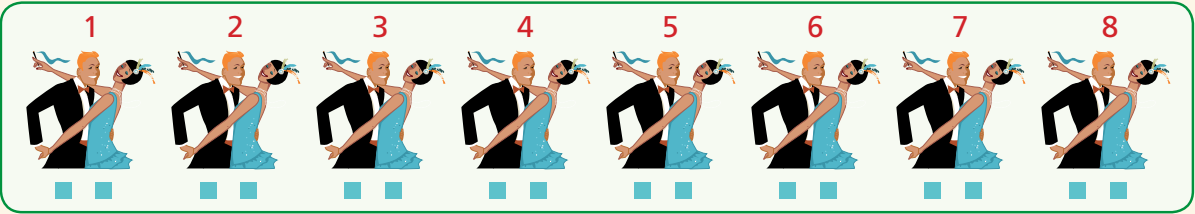
A1

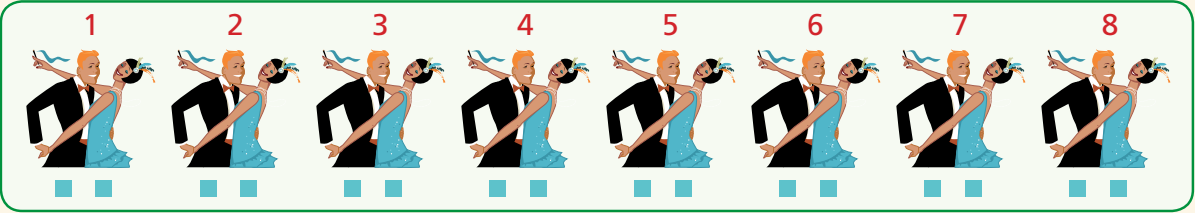
A2

B

A3

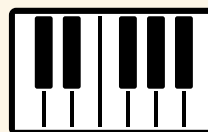
Improvisacions

A1, A2

B

A3

Repeteix A1 - A2 - B - A3

Cançó

Si tú tienes muchas ganas (Popular)

● Escolta i aprén aquesta cançó:

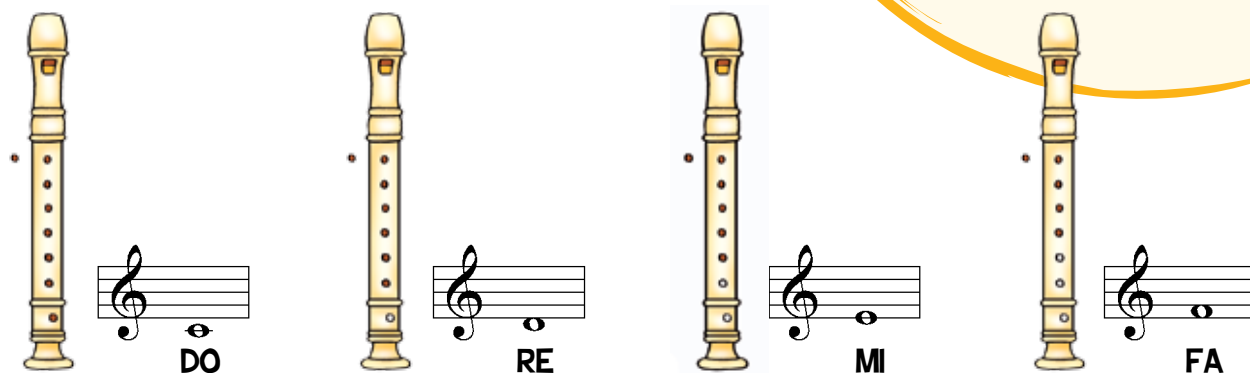
1. Si tú tienes muchas ganas de cantar,
¡TRALARÁ!,
si tú tienes muchas ganas de cantar,
¡TRALARÁ!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de cantar,
¡TRALARÁ!
2. Si tú tienes muchas ganas de bailar,
¡CHA, CHA, CHÁ!,
si tú tienes muchas ganas de bailar,
¡CHA, CHA, CHÁ!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de bailar,
¡CHA, CHA, CHÁ!
3. Si tú tienes muchas ganas de reír,
¡JA, JA, JÁ!,
si tú tienes muchas ganas de reír,
¡JA, JA, JÁ!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de reír,
JA, JA, JÁ!
4. Si tú tienes muchas ganas de llorar,
¡AY, AY, AY!,
si tú tienes muchas ganas de llorar,
¡AY, AY, AY!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de llorar,
¡AY, AY, AY!
5. Si tú tienes muchas ganas de besar,
¡MUA, MUA, MUÁ!,
y tú tienes muchas ganas de besar,
¡MUA, MUA, MUÁ!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de besar,
¡MUA, MUA, MUÁ!
6. Si tú tienes muchas ganas de jugar,
¡DE JUGAR!,
si tú tienes muchas ganas de jugar,
¡DE JUGAR!,
si tú tienes la razón y no hay oposición,
no te quedes con las ganas de jugar,
¡DE JUGAR!

● Escolta de nou la cançó i canta-la amb gestos, segons la lletra.

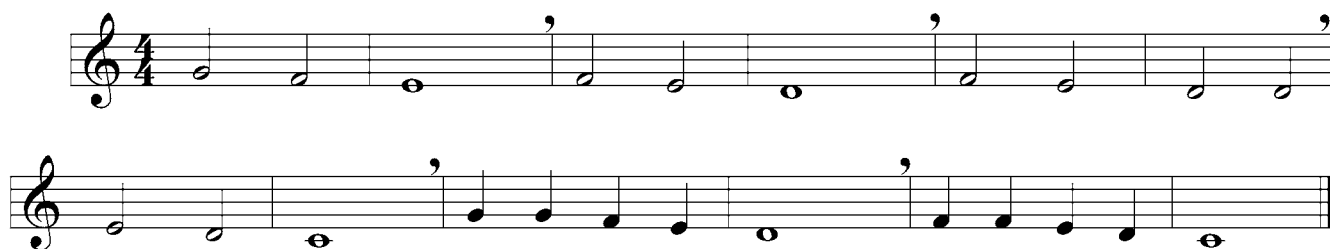

Posicions (notes greus)

Flauta dolça

- Per a obtenir les notes greus de la flauta dolça has de bufar suaument i assegurar-te de tindre ben tapats tots els forats. Els següents exercicis, practicats lentament, t'ajudaran a familiaritzar-te amb elles.

Yes, Sir

W. Donaldson/Adaptación: Vicente Gil

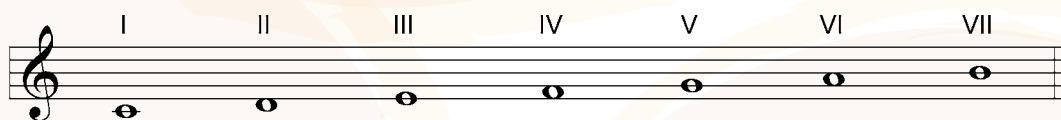

Activitats

1. Explica esquemàticament al teu quadern el funcionament del fonògraf.
2. Ordena cronològicament aquestos sistemes de reproducció i gravació sonora.
Gramòfon - MP3 - Tocabiscos - CD - Fonògraf - Casete
3. Dels quatre temps d'un compàs de 4/4, quin o quins es consideren forts?
 - a) L'1
 - b) L'1 i el 3
 - c) El 2
 - d) El 2 i el 4

4. Quin grau de l'escala rep el nom de Dominant?

5. Copia al teu quadern les afirmacions sobre el xarleston que siguen certes.
 - a) Apareix en la dècada de 1920.
 - b) Sorgeix a Europa i s'estén després als Estats Units.
 - c) Es tracta d'un ball lent i solemne.
 - d) Pot ballar-se només, en parella o en grups.

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Confecciona un pòster a base d'imatges de fonògrafs i gramòfons que incloga alguna dada sobre ells, com la marca de l'aparell, l'any de fabricació, etc.

Trobaràs més
activitats en:
www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

Les primeres gravacions

En 1860 un inventor francès va realitzar la primera gravació de la història en un aparell anomenat "fonoautógrafo". Es tractava de la cèlebre cançó infantil francesa *Au clair de la lune*. Alguns anys després, Edison va estrenar el seu fonògraf recitant el text d'una altra famosa cançó infantil: *Mary had a little lamb*.

Les festes

En els anys 1950/60, el tocadiscs era el reproductor musical habitual. La joventut d'aquella època es reunia en les seues cases o en algun local per a berenar, prendre algun refresc i, sobretot, ballar amb la música dels seus artistes o grups favorits. Aquestes reunions van rebre el nom de "festes" i en elles s'utilitzaven tres tipus de discos: els singles, de dos cançons, els "EP", de quatre, i els "LP", amb sis cançons per cada cara del disc.

Altres invents del segle XIX

A més del fonògraf i el gramòfon, les últimes dècades del segle XIX van comportar una gran quantitat d'invents que van canviar considerablement la vida de les persones, com la màquina de cosir, el submarí, la fotografia o el cine. En 1888, un cirurgià irlandès de cognom "Dunlop" va patentar les llandes de goma que facilitarien enormement la circulació de les bicicletes i els cotxes. L'inventor més prolífic va ser sens dubte Thomas Alva Edison, que va arribar a patentar més de mil artefactes.

3

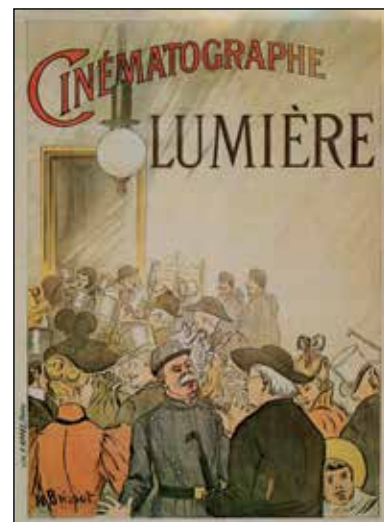
Un art dins d'un altre art: La música i el cine

- Sabies que les primeres pel·lícules eren completament mudes?
- Creus que la música pot contribuir a l'èxit d'una pel·lícula? I al revés?
- Coneixes el nom d'algun compositor de música de cine? Pots xiular o taral·larejar la música d'alguna pel·lícula?
- Saps què és una síncope?

El cinematògraf

En 1895 dos germans francesos, August i Luis Lumière, van patentar una màquina que gravava i projectava imatges en moviment. Aquest invent el van anomenar cinematògraf. La primera pel·lícula que van rodar durava uns pocs minuts i en ella es veia a un grup d'obriers eixir de la seua fàbrica. Aquest xicotet documental va ser presentat per primera vegada en *El gran Café* de París.

El cine mut i la música

Les primeres pel·lícules eren mudes, ja que no tenien so, excepte el soroll del projector. No obstant això, els empresaris de les sales de cine no van tardar a adonar-se que les pel·lícules podrien resultar més amenes afegint-los música.

D'aquesta manera, van començar a contractar pianistes, i a vegades fins una orquestra, per a acompanyar les projeccions.

Els músics podien improvisar, usar peces del repertori clàssic o interpretar partitures especialment editades per al seu ús al cine. Aquestes peces estaven organitzades per escenes com "batalles", "persecucions" o "escenes d'amor".

Entre les pel·lícules més populars d'aquesta primera època es troben les protagonitzades pels actors còmics Buster Keaton o Charles Chaplin "Charlot".

La primera pel·lícula parlada

En 1927 s'aconsegueix una cosa molt important: sincronitzar la música i els diàlegs amb la imatge. La primera pel·lícula parlada de la història del cine és *El cantor de jazz*. El so es va gravar en un disc, i la reproducció del qual en un gramòfon que es sincronitzava amb la imatge del projector.

Aquest invent va tindre una curta vida ja que al poc de temps es va aconseguir incloure la imatge i el so en una mateixa cinta.

Reconeix el que sona

Escolta tres fragments musicals amb piano, creats per a acompanyar pel·lícules mudes. Quin tipus d'escena et suggereix cadascun d'ells?

Llenguatge musical

Les síncopes

Tenint en compte les parts o fraccions fortes i dèbils del compàs, anomenem síncopes a aquelles notes que apareixen en temps o fracció dèbil i es prolonguen sobre un temps o fracció forta. Observa els exemples:

a)

b)

c)

d)

e)

f)

- Practica els següents exercicis rítmics. Cal tindre en compte que el resultat ha de ser el mateix en tots dos casos.

a)

b)

- Tots els exemples següents contenen alguna síncopa. Escolta el teu professor i digues quin d'ells ha tocat.

1)

2)

3)

4)

5)

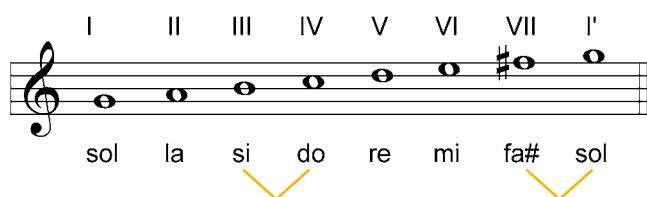
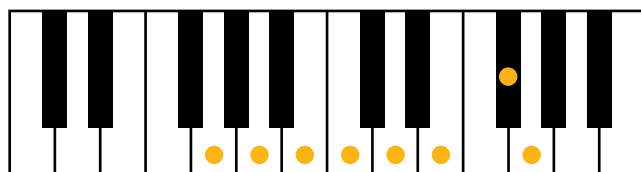
6)

Altres escales majors

Podem formar escales majors a partir de qualsevol nota. Per a construir escales majors començant en qualsevol nota que no siga *do*, utilitzem sostinguts o bemolls.

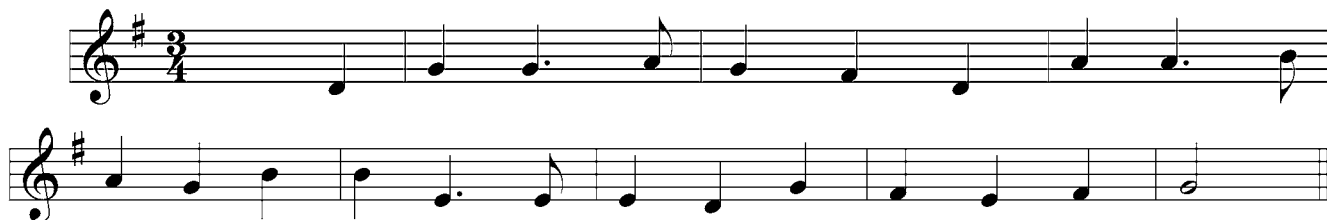
- Observa els exemples i comprova que els semitons es troben entre els graus III-IV i VII-I', com en l'escala de *Do major*. Entona després les melodies amb ajuda del teu professor.

L'escala de *Sol major*: Comença en *sol* i porta el *fa* sostingut.

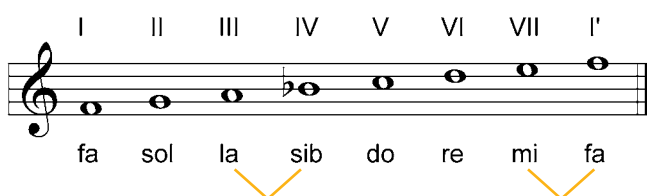
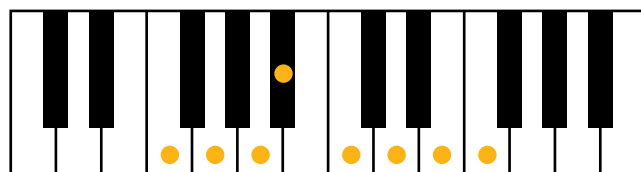

Melodia en *Sol major*

El sostingut que apareix al començament del pentagrama, en la quinta línia, ens indica que qualsevol *fa* que aparega serà sostingut.

L'escala de *Fa major*: Comença en *fa* i porta el *si* bemoll.

Melodia en *Fa major*

El bemoll que apareix al començament del pentagrama, en la tercera línia, ens indica que qualsevol *si* que aparega serà bemoll.

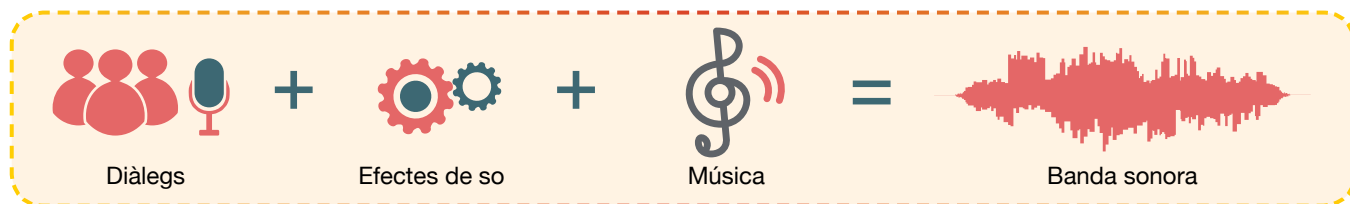

Audició

La invenció de Hugo, de Howard Shore

La banda sonora

Sovint utilitzem aquest terme per a referir-nos a la música d'una pel·lícula. En realitat, la banda sonora, pròpiament dita, conté a més de la música, els diàlegs i els efectes de so. Seria més correcte, per tant, parlar de "banda sonora musical" quan vullguem referir-nos únicament a la música.

Funció de la música en les pel·lícules

La principal funció de la música en una pel·lícula és sens dubte reforçar el valor de les imatges. Però també s'utilitza per a situar una escena en un lloc o època determinats.

Una banda sonora musical pot contindre temes originals, creats expressament pel compositor per a la pel·lícula, i també peces o cançons ja existents.

Howard Shore, autor de la banda sonora musical de *La invenció de Hugo*

La música de *La invenció de Hugo* és obra del compositor canadenc Howard Shore, autor també de la banda sonora musical de la trilogia *El Senyor dels anells* i *L'Hobbit*, entre altres.

A més dels temes originals, Shore utilitza també peces i cançons de l'època en què es desenvolupa la pel·lícula.

La pel·lícula va ser nominada per a l'Óscar a la millor banda sonora original de l'any 2012, però finalment no ho va aconseguir.

Argument

La invenció de Hugo és una preciosa pel·lícula, quasi un conte de fades, en la que es narren les peripècies d'un xiquet orfe anomenat Hugo Cabret. La història es desenvolupa al voltant d'una estació de tren a París durant la dècada de 1930.

Hugo és fill d'un rellotger aficionat als autòmats (joguets de corda) i tot el seu interès és completar la reparació d'un d'aquests autòmats que son pare va deixar sense acabar al morir.

Homenatge al cine

En realitat la pel·lícula és un homenatge al propi cine. En ella apareixen diversos fragments o referències a pel·lícules de l'època del cine mut. El personatge clau de la pel·lícula és, precisament, Georges Méliès, un cèlebre cineasta francès de començaments del segle XX.

Els temes musicals de *La invenció de Hugo*

La banda sonora musical de *La invenció de Hugo* està formada per diversos temes musicals que es repeteixen en major o menor mesura al llarg de la pel·lícula i amb diferents instrumentacions.

El tema musical més important és el dedicat a l'autòmat. Sempre sona quan ell apareix en pantalla. El compositor utilitza sovint l'acordió en la banda sonora, la qual cosa dóna unitat a la música i ressalta el to nostàlgic de la història. Aquest instrument es relaciona generalment amb la música francesa i amb París en particular.

A més de Hugo, aquestos són els protagonistes de la pel·lícula:

Isabelle, amiga de Hugo

Autòmat

Georges Méliès

El policia de l'estació

Guia de l'audició

- El tema de l'autòmat comença amb tretze notes que es repeteixen quasi idènticament dos vegades. Taral·lareja-ho amb ajuda del teu professor.
- Després escolta el fragment de la gravació i alça la mà quan ho reconegues.
- A més del tema de l'autòmat, el fragment conté altres temes de la pel·lícula i, al final, escoltem l'inici d'una "musette", espècie de vals parisenc molt característic.

Tema de l'autòmat

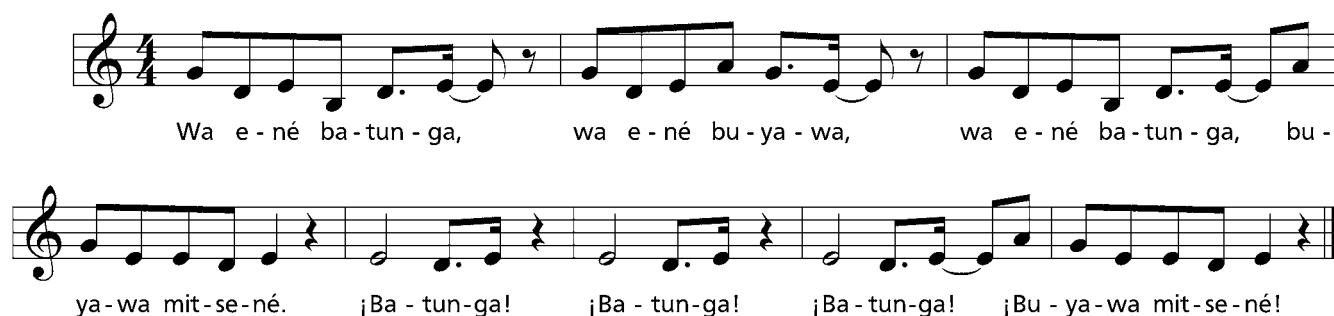

Cançó

Wa ené batunga (Vicente Gil)

- Escolta i aprén aquesta cançó exòtica:

Wa ené batunga,	¡Ba....tunga!
wa ené buyawa,	¡Ba....tunga!
wa ené batunga,	¡Ba....tunga!
buyawa mitsené.	¡Buyawa mitsené!

- Escolta de nou la cançó i acompanya-la amb un dels instruments d'aquest ostinato rítmic.

Cròtals	
Canoes	
Pandero	
Làmines agudes	
Làmines greus	

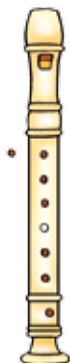

Flauta dolça

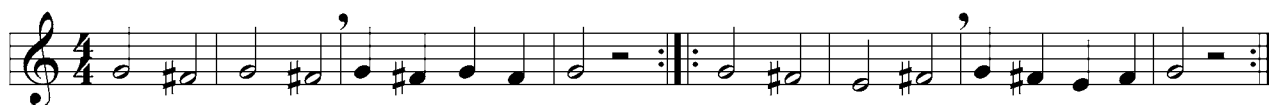
Posicions:

Fa sostingut

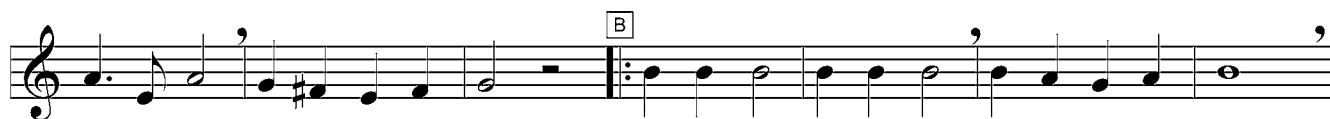

- Practica cuidadosament aquestos exercicis. Repeteix diverses vegades cadascun d'ells i no oblides els signes de respiració.

Aura Lee

Popular/Vicente Gil

Activitats

1. En quin any van patentar el cinematògraf els germans Lumière?

1895 - 1985 - 1859 - 1958

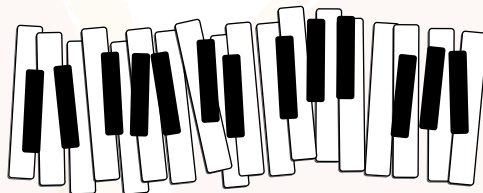
2. Copia al teu quadern el títol de la primera pel·lícula parlada de la història.

- a) El cantor de jazz.
- b) Les aventures del professor Méliès.
- c) Charlot en l'Oest.
- d) Rebel·lió en la fàbrica.

3. Completa al teu quadern la definició de síncope.

"Tenint en compte les parts o fraccions fortes i dèbils del compàs, anomenem síncope a aquelles notes que apareixen en temps o fracció i es prolonguen sobre un temps o fracció"

4. Explica al teu quadern en què s'assemblen i diferencien entre si les escales de *Do major*, *Fa major* i *Sol major*.

5. Quins elements formen part de la banda sonora d'una pel·lícula? Copia'ls al teu quadern.

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Fes un treball d'una pàgina sobre un compositor de música de cine rellevant. Cita algunes dades biogràfiques, així com pel·lícules representatives i, si és el cas, premis. Inclou també alguna imatge.

Trobaràs més
activitats en:

www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

El mag del cine

Al director de cine francès Georges Méliès se li ha anomenat "mag del cine" per ser un dels primers a utilitzar efectes especials. Méliès coneixia molts trucs d'il·lusionisme que va incorporar al rodatge de les seues pel·lícules per aconseguir, per exemple, que un personatge desapareguera o es transformara sobtadament. També va ser pioner del cine en color, ja que pintava a mà els fotogrames en blanc i negre. La seua pel·lícula més famosa és *Viatge a la lluna*, inspirada en un llibre de l'escriptor francès Jules Verne.

El secret dels efectes de so

Hi ha gravacions amb tot tipus d'efectes de so llestes per a ser utilitzades al cine o a la ràdio. Però també es poden "fabricar" efectes de so amb un poc d'enginy i imaginació. Heus ací alguns trucs:

- Per a imitar el so del foc, hauràs de fregar paper de cel·lofana contra un micròfon i partir furgadents també molt prop del micròfon.
- Per a imitar la marxa de tropes, utilitza una capseta de cartó amb graveta dins. Després hauràs d'agitar-la a la velocitat que et parega més adequada.

Premis per a les bandes sonores

En molts països hi ha festivals de cine en què es concedeixen premis a les millors pel·lícules de l'any. Els més famosos són els Óscar, als Estats Units. Aquestos premis es concedeixen per especialitats com "millor pel·lícula", "millor actor principal" o "millor banda sonora original". El compositor John Williams (*Tauró*, *E.T.*, *Star Wars...*) és el que més vegades ha obtingut aquest premi.

A Espanya es concedeixen anualment els premis Goya. El compositor de bandes sonores més guardonat és el músic basc Alberto Eslésies, que també ha sigut en alguna ocasió nominat als Óscar.

4

Mirant al futur: La música i les noves tecnologies

- Escoltes música habitualment? Quins aparells utilitzes?
- Saps el que és el sistema MIDI?
- Creus que és més fàcil escriure música per ordinador que amb llapis i paper?
- Saps el que és un treset?

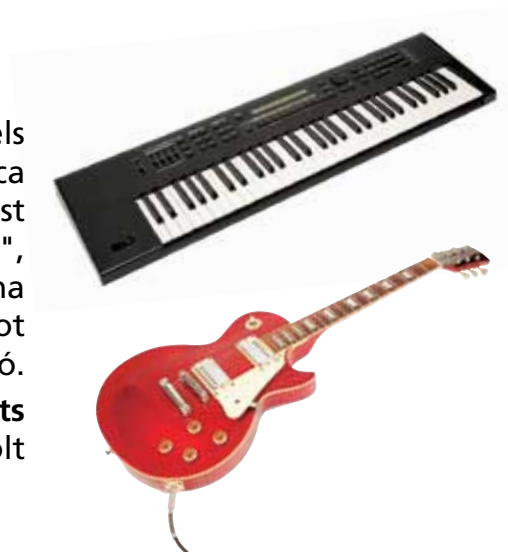
La revolució tecnològica del so

Durant el segle XX i el XXI es produeixen una sèrie d'avanços que afecten notablement la manera de crear la música, d'escriure-la, gravar-la, interpretar-la i, fins i tot, d'escoltar-la. Aquests són els més importants:

Els instruments electrònics

En les primeres dècades del segle XX es van inventar els primers instruments musicals que utilitzen l'energia elèctrica per a funcionar. El primer d'ells va ser el **theremin**. D'aquest instrument es diu que és l'únic que "es toca sense tocar-lo", ja que l'interpret ho fa sonar movent les mans prop d'una antena. El theremin s'ha utilitzat molt rarament, sobretot s'ha usat en les antigues pel·lícules de suspens i ciència ficció.

Poc després, va aparèixer la **guitarra elèctrica** i els **teclats electrònics**. Aquests dos tipus d'instruments es van fer molt populars, especialment en la música pop i rock.

El sistema MIDI

En l'actualitat, els instruments electrònics es comuniquen entre si i també amb els ordinadors per mitjà d'un sistema basat en la tecnologia digital que va ser inventat en 1980. Aquest sistema s'anomena **MIDI**. El significat d'aquestes sigles és "Musical Instruments Digital Interface".

Al tocar una melodia en el teclat, tota la informació sobre les notes (altura, intensitat, timbre i altres dades) viatja cap a l'ordinador a través dels cables MIDI.

Música en la xarxa

Internet és un sistema de comunicació per ordinador mitjançant el qual un usuari "penja" una sèrie de continguts que poden ser consultats posteriorment per la resta dels usuaris utilitzant un programa de cerca allotjat a l'ordinador.

Gràcies a Internet és possible escoltar, veure o obtenir informació sobre música i artistes de qualsevol època i estil. També es poden comprar instruments i partitures o iniciar-se en la pràctica d'un instrument visualitzant tutorials gratuïts o de pagament.

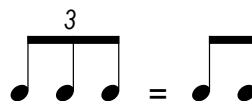

Reconeix el que sona

Escolta alguns exemples d'instruments virtuals MIDI. Sabries identificar-los? Creus que imiten bé als instruments reals?

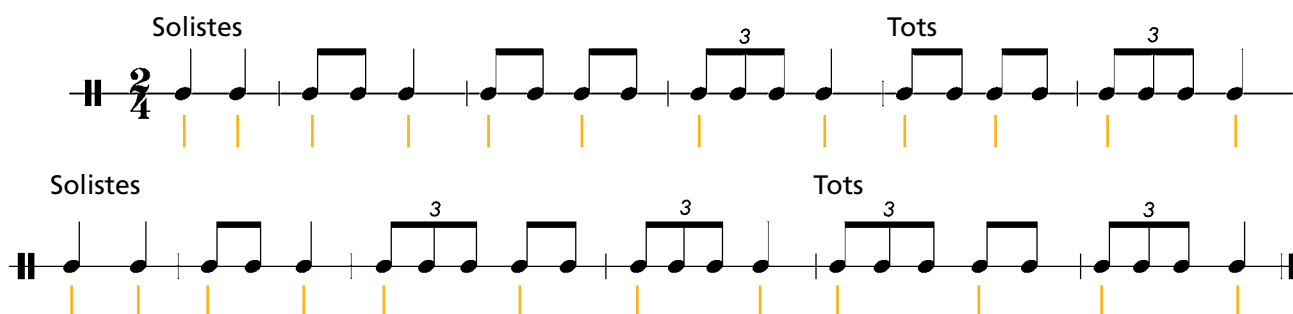
Llenguatge musical

El treset de corxeres

Dins de les figures musicals, el treset forma part dels "grupets", o grups de valoració especial, que són grups de notes amb un valor diferent del que representen. La duració d'un treset de corxeres és de dos corxeres.

- Llig el següent exercici rítmic amb "TA" marcant el pols. Repeteix-ho després utilitzant paraules reals d'una, dos i tres síl·labes (fruites, animals, etc). Exemple:

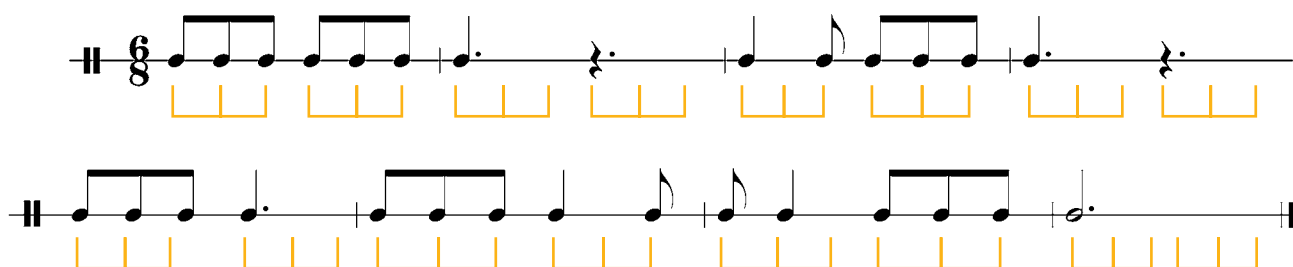

El compàs de 6/8

El compàs de 6/8 és un compàs de dos temps amb tres corxeres en cada temps.

- Practica els següents exemples de compassos en 6/8 amb "TA" marcant el pols. Repeteix l'exercici utilitzant també paraules reals. Observa aquestos exemples:

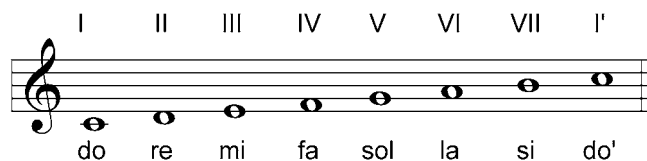

L'escala menor

L'escala menor és una altra de les escales característiques de la nostra cultura musical. Observa les seues similituds i diferències respecte a l'escala major.

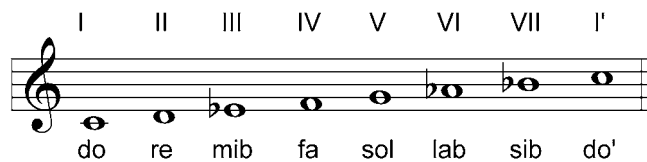
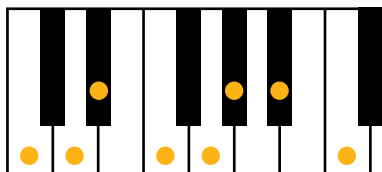
Escala de *Do major*:

No porta sostinguts ni bemolls. Els semitons estan entre els graus III-IV i VII-I'.

Escala de *Do menor*:

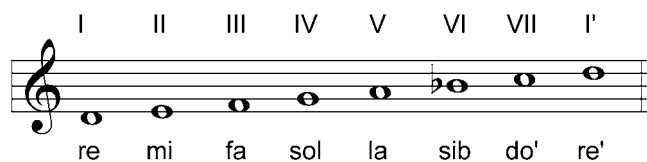
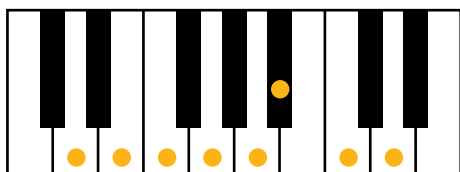
El III, VI i VII grau són bemolls. Els semitons estan entre els graus II-III i V-VI.

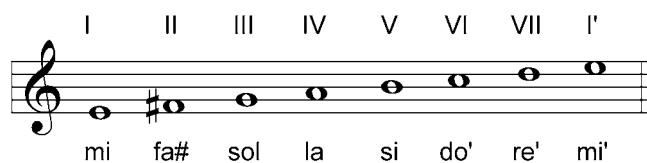
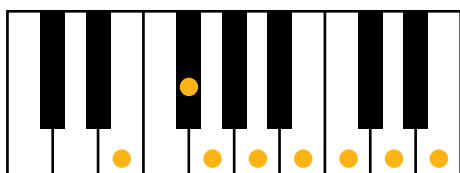
Altres escales menors

Podem construir escales menors des de qualsevol nota. Observa les escales de *Re menor* i *Mi menor* i tracta de fer-les sonar a un teclat o instrument de làmines de la teua aula.

Escala de *Re menor*:

Escala de *Mi menor*:

Audició

Electromix, de Vicente Gil

L'ordinador i la música

Hi ha molts programes informàtics per a fer música o manipular el so. Entre tots ells podem citar alguns dels més bàsics.

Editors de partitures

Amb aquestos programes podem escriure partitures per a un o més instruments. A més de les notes, també podem afegir els acords i les lletres de les cançons.

Les notes poden introduir-se amb el teclat de l'ordinador, el ratolí o tocant-les des d'un piano electrònic.

Seqüenciadors

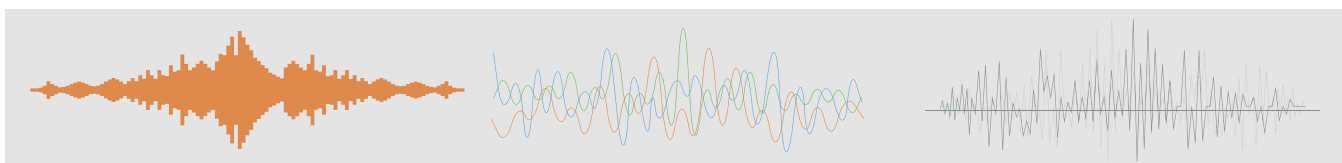
Un programa seqüenciador és com un estudi de gravació. L'escriptori d'aquestos programes simula una "taula de mescles" amb moltes pistes. En cadascuna de les pistes podem gravar un instrument real o virtual i també la veu.

Després, combinem totes les pistes gravades en el "Mesclador" i els assignem volum i efectes, per exemple d'eco, fins a obtenir un resultat satisfactori. Amb la funció anomenada "panoràmica", podem decidir també la distribució de cada pista pels altaveus esquerre o dret.

Editors de so

Els editors de so serveixen per a modificar arxius d'àudio, és a dir, mostres sonores. Entre moltes altres coses aquestos programes ens permeten "jugar" amb el so: fer que la gravació vagi molt ràpid o molt lenta, més greu o més aguda, fins i tot escoltar-la en sentit contrari.

Descripció de la peça

Electromix és un senzill exemple de música electrònica creada a un ordinador utilitzant un programa seqüenciador. En primer lloc, s'han triat uns ritmes i sons, tots ells virtuals i, després, s'han combinat, assignant-los un efecte panoràmic a alguns d'ells.

- Escolta en primer lloc una mostra de cada pista per separat. Les pistes es presenten en l'ordre que s'han anat creant.

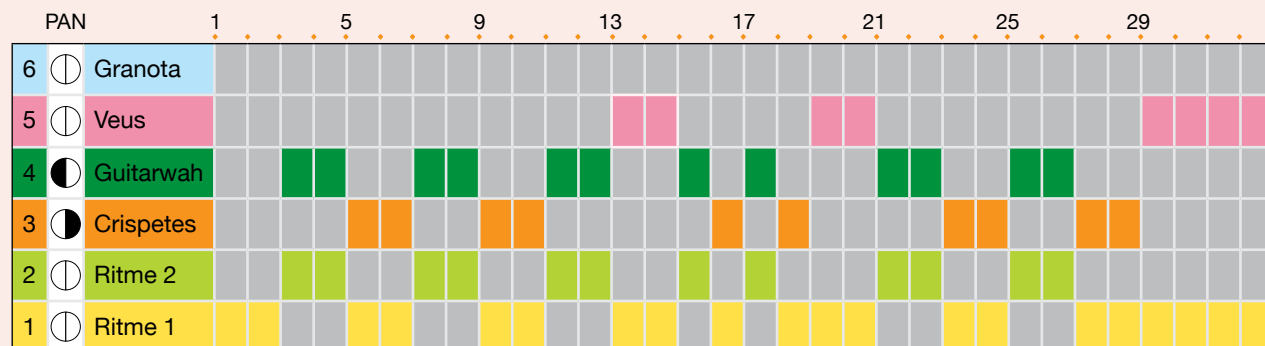
- Pista 1, **Ritme 1**: ritme simple (pols).
- Pista 2, **Ritme 2**: ritme (en 4/4) de bateria virtual.
- Pista 3, **Crispetes**: doll de sons tipus crispets de dacsà.
- Pista 4, **Guitarwah**: so tipus guitarra elèctrica amb efecte "wah-wah".
- Pista 5, **Veus**: veus humanes digitalitzades.
- Pista 6, **Granota**: efecte sonor que recorda el "croac" d'una granota.

Guia per a l'audició

- Després d'escoltar les pistes per separat, escolta la peça completa i tracta de seguir el musicograma. Els números superiors indiquen compassos de 4/4.

Utilitzant un equip estèreo per a l'escolta, podem comprovar que:

- La pista 3 sona per l'altaveu dret:
- La pista 4 sona per l'altaveu esquerre:
- El so de les restants pistes està distribuït per igual entre tots dos altaveus:

Cançó

La canción del pirata (J. Espronceda/adaptació Vicente Gil)

● Escolta i aprén aquesta cançó basada en un conegut poema de José d'Espronceda:

1. Con diez cañones por banda,
viento en popa, a toda vela,
no corta el mar, sino vuela
un velero bergantín.

Bajel pirata que llaman,
por su bravura, El Temido,
en todo mar conocido,
del uno al otro confín.

*Veinte presas hemos hecho,
a despecho del inglés.
Y han rendido sus pendones
cien naciones a mis pies.*

2. La luna tiembla en el mar,
en la lona gime el viento.

Y alza en blando movimiento,
olas de plata y azul.

El capitán de los mares,
cantando marcha en la popa.
Asia a un lado, Europa al otro,
y en el frente está Estambul.

*En las presas yo divido
lo cogido por igual.
Solo quiero por riqueza
la belleza sin rival.*

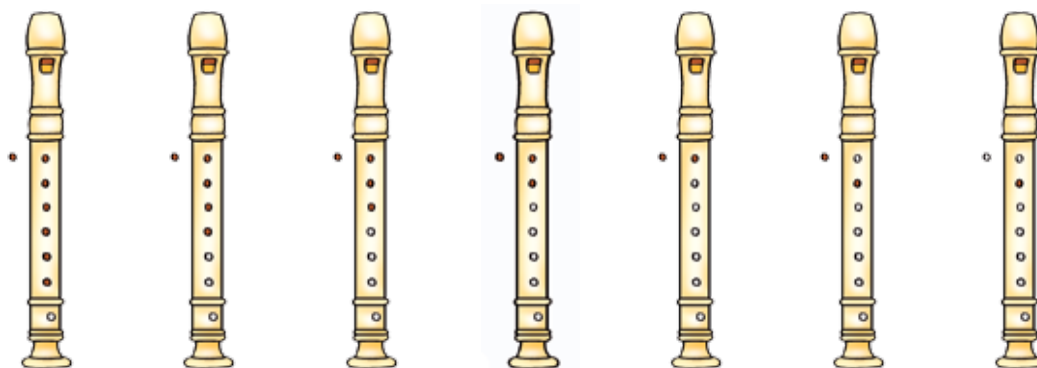
3. Que es mi barco mi tesoro,
que es mi dios, la libertad.
Mi ley, la fuerza y el viento,
mi única patria, la mar.

Posicions

Flauta dolça

- Aquestes són les notes que intervenen en la peça d'aquesta pàgina. Repassa-les abans d'interpretar la peça, segons t'indique el professor.

Hobbies

Vicente Gil

Allegretto

A

B

C

3

The musical score for 'Hobbies' by Vicente Gil is written in 2/4 time. It consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Allegretto'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like accents and a triplet. There are three marked sections: A, B, and C. Section A is a repeat of the first four measures. Section B is a repeat of the next four measures. Section C is a repeat of the final four measures. The score ends with a double bar line.

Activitats

1. Què és un theremin? Copia-ho al teu quadern.

- a) Un instrument musical electrònic.
- b) Un tipus de connexió per a instruments electrònics.
- c) Un programa informàtic per a fer música.

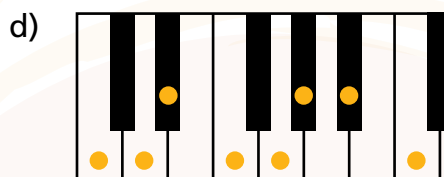
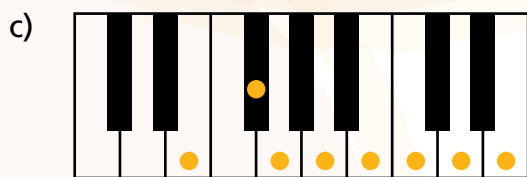
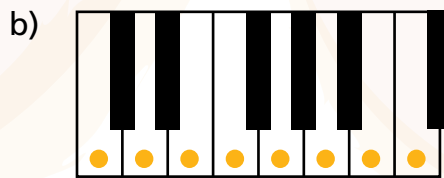
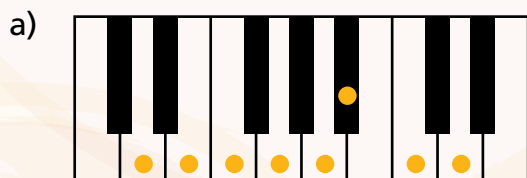
2. Quin és el significat de les sigles MIDI? Explica-ho al teu quadern.

3. Quina és la duració real d'un treset de corxeres? Escriu-ho al teu quadern.

- a) Dos corxeres.
- b) Tres corxeres.
- c) Una blanca.

4. Relaciona cada teclat amb l'escala que representa:

Do major - Do menor - Re menor - Mi menor

5. Quines notes representen cadascuna d'aquestes posicions de flauta dolça?

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Elabora una llista de, almenys, cinc programes informàtics de contingut musical amb una breu descripció de cadascun d'ells.

Trobaràs més
activitats en:

www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

Pirateria musical?

L'aparició d'Internet a la fi del segle XX està reconegut com un dels avanços tecnològics més transcendents de la història. Aquest sistema de comunicació a través dels ordinadors, telèfons mòbils i altres dispositius, ha generat no obstant açò un conflicte entre els drets dels usuaris i els legítims interessos de la indústria cultural, és a dir, els creadors i distribuïdors de llibres, pel·lícules, imatges o música. Els governs de molts països s'esforcen actualment per regular l'ús d'aquest nou recurs i evitar la descàrrega gratuïta i indiscriminada de continguts, considerada com "pirateria".

Are you ready?

Donada la globalització que caracteritza la nostra època, l'anglès s'ha convertit en un idioma pràcticament imprescindible, i ineludible, per a mantenir-nos "al dia".

Heus ací alguns termes relacionats amb la música o el so en general. Coneixes el seu significat?

Beat	Noise	Song	Stage
Player	Choir	Slowly	Track
Pitch	Sound	Record	Bar
Keyboard	Dot	Fade out	Score

Un invent arriscat

El theremin, un dels primers instruments musicals electrònics, va ser inventat per l'enginyer rus Léon Theremin, aficionat a la música. Bàsicament, l'instrument es feia sonar acostant o allunyant les mans a la seua antena. L'inventor es va portar l'artefacte als Estats Units, on ho va patentar i va començar a vendre's a tot el món. Anys després, Léon Theremin va ser raptat per agents secrets i portat de nou al seu país. Entre altres artefactes, va crear i va desenvolupar el primer micròfon espia de la història.

5

Música tradicional a Espanya (I): Cançons i danses

Espanya compta amb un enorme i variat repertori de música tradicional, és a dir, d'antigues cançons i danses d'autor desconegut, transmeses espontàniament d'unes generacions a unes altres.

Una bona part d'aquestes cançons i, en menor grau, de danses, han sigut arreplegades per especialistes i recopilades, per províncies o comunitats, en nombrosos cançoners.

També és possible acostar-se a elles a través de gravacions en disc o vídeo.

El vestuari utilitzat en les danses és un element característic i distintiu de cada lloc.

- Saps el que és una sardana?
- Coneixes alguna cançó tradicional de la teua província o Comunitat?
- Has vist ballar alguna vegada una jota? On? Podries imitar-la?
- Saps d'algun cantant o grup especialitzat en música tradicional?

Les cançons

El repertori de música tradicional espanyola conté un gran nombre de cançons tant en castellà com en les distintes llengües del país. Generalment, aquestes cançons s'agrupen segons les seues lletres. Entre altres tipus podem trobar:

- *Cançons de bressol* (per a dormir als bebés).
- *Cançons infantils* (per a jugar o ballar).
- *Nadales* (per a cantar en Nadal).
- *Cançons de ronda* (per a cantar davall el balcó de les mosses).
- *Romanços* (vells i llargs relats en vers).

Les danses

El repertori de danses espanyoles tradicionals és també molt ampli.

En quasi tots els nostres pobles i ciutats hi ha agrupacions d'aficionats que es reuneixen al llarg de l'any per a practicar-les. Després les mostren en públic amb motiu de les festes locals o en festivals.

La majoria de les danses consten d'unes quantes parts en què els ballarins van canviant la seua disposició: rogle, parelles, files enfrontades...

A ritme de 3/4

Pel que fa al compàs, la nostra música tradicional és majoritàriament "ternària", és a dir, que els compassos més habituals són els de tres temps, com el 3/4 o el 3/8. Com a exemples podem citar la seguidilla i la jota, amb les seues nombroses variants.

El flamenc

El flamenc és un gènere musical d'arrel popular amb unes característiques molt particulars que ho diferencien clarament d'altres tipus de música. Es basa en una sèrie de ritmes anomenats "pals", com la soleá o las bulerías, interpretades generalment per un cantant amb acompanyament de guitarra.

El flamenc és molt apreciat a tot el món i constitueix una dels nostres senyals d'identitat.

Reconeix el que sona

Escolta i identifica les mostres de cançons en castellà, català, gallec, valencià i basc.

Llenguatge musical

Els acords

Un acord és un conjunt de tres o més sons simultanis. Els acords de tres sons es formen afegint una **tercera** i una **quinta** a una nota ja donada que dóna nom a l'acord i que s'anomena **fonamental**.

Do + Mi + Sol = Acord de Do major

Fonamental Tercera Quinta

Afegint una tercera i una quinta a cada grau de l'escala obtindrem els acords de dita escala.

Acords de l'escala de Do major

Sol Mi Do La Fa Re Si Sol Mi Do La Fa Re Si Sol Mi Do La Fa Re Si

I II III IV V VI VII

Tipus d'acords de tres sons

Depenent dels intervals entre les seues notes, són possibles diversos tipus d'acords de tres sons. Els més usuals són l'acord major i l'acord menor.

Acord de Do major

Acord de Do menor

Com s'indiquen els acords en una partitura?

En una partitura els acords s'indiquen per mitjà d'una sèrie d'abreviatures que tenen com a base el nom internacional de les notes.

A	B	C	D	E	F	G
la	si	do	re	mi	fa	sol

Com s'indiquen els acords majors i menors?

Els acords majors s'indiquen només amb la corresponent lletra, en majúscula. En els acords menors s'afeg una "m" minúscula. Observa els exemples:

Per a què serveixen els acords?

Els acords s'utilitzen per a acompanyar a una melodia, d'acord amb una sèrie de regles o normes. Depenent de l'instrument que s'utilitzi o del gust de l'intèrpret o compositor, els acords poden presentar-se de diverses formes. Fixa't en els exemples següents:

Acords compactes

Melodia

Acords compactes

Acords arpegiats

Melodia

Acords arpegiats

Acords partits

Melodia

Acords partits

Audició

Ball *El cresol* (Extremadura)

El cresol és el ball tradicional més popular d'Extremadura. Es creu que procedeix de Portugal, el país veí.

La música s'escriu en compàs de 4/4 i consta de quatre parts de huit compassos cadascuna, excepte la part B, que té nou. Comença amb els ballarins formant diversos rogles de dones i hòmens alterns. Aquesta formació inicial i els moviments que segueixen poden variar entre uns pobles i altres.

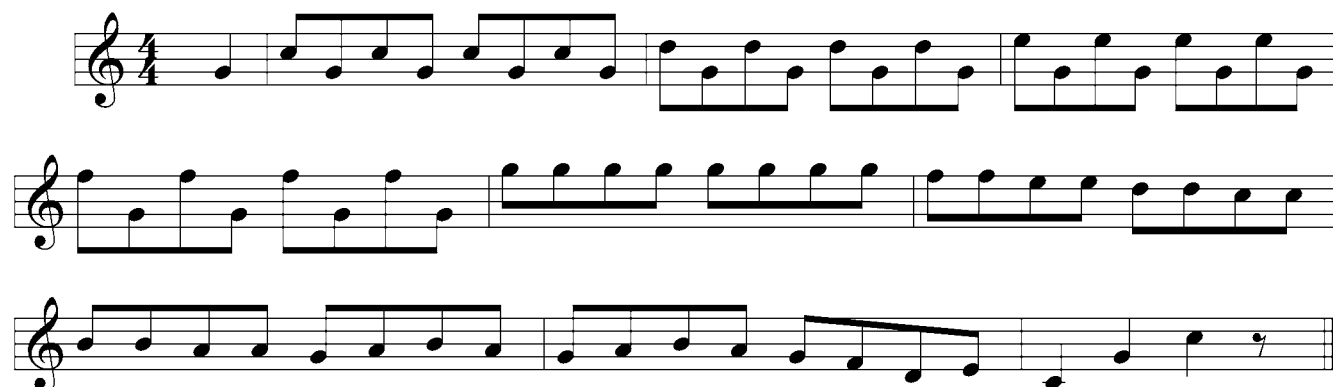
Part A

- Els ballarins fan xicotets bots al compàs de la música sense desplaçar-se.
- Els hòmens porten les mans d'arrere i les dones s'agafen la falda.
- En algunes coreografies, al repetir-se la part A, les parelles enfrontades es creuen entre si i les dones agiten els braços.

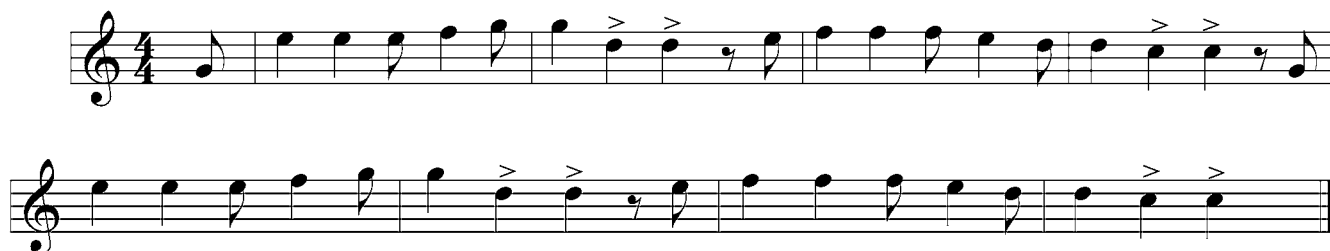
Part B

- Es manté la formació en rogle.
- Les dones giren en un sentit i els hòmens al contrari.
- Al creuar-se, s'estrenyen les mans o entrellacen els braços.

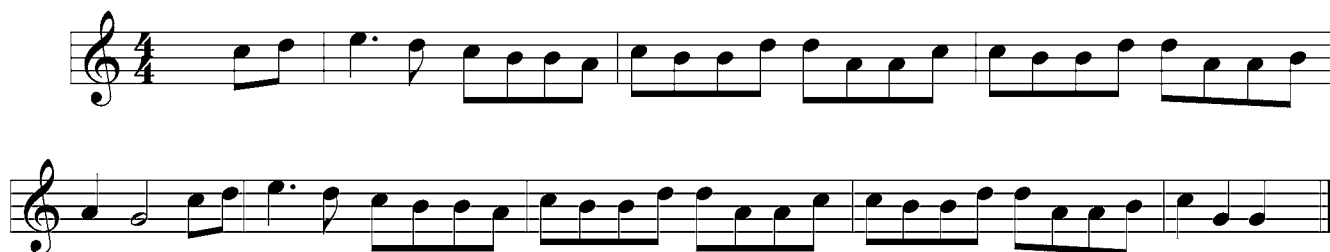
Part C

- Les dones es desplacen cap al centre del rogle formant un cercle més xicotet, donen dos colps i es tornen.
- En tornar, les dones es creuen amb els hòmens que es dirigeixen igualment al centre del rogle i donen també els dos colps.

Part D

- El rogle al complet gira en un mateix sentit fent xicotets bots.
- Les dones agiten els braços i els hòmens continuen amb les mans d'arrere.
- A meitat de la frase, els ballarins canvien el sentit del gir.

Final

Després de fer tot dos vegades, el ball acaba repetint la part a més velocitat.

En aquest final, els ballarins es col·loquen per parelles enfrontades i, tant els hòmens com les dones, boten i agiten els braços al compàs de la música.

- Escolta la gravació i tracta de seguir l'esquema del ball a través de les partitures. Després, torna a escoltar-la i acompanya la música amb el ritme que t'indique el professor.

Cançó

Rianxeira (Popular)

● Escolta i aprén aquesta bonica cançó:

1. La Virgen de Guadalupe,
cuando va por la ribeira, (bis)
descalciña por la arena
parece una Rianxeira. (Bis)

*Ondiñas vienen, Ondiñas vienen
Ondiñas vienen y van,
no te embarques Rianxeira,
que te vas a marear.*

2. No creas que porque canto
tengo el corazón alegre, (bis)

que soy como un pajarillo,
que si no canta se muere. (Bis)

Ondiñas vienen, Ondiñas vienen...

3. Paso el río, paso el puente,
siempre te encuentro lavando, (bis)
la hermosura que tú tienes
el agua la va llevando. (Bis)

Ondiñas vienen, Ondiñas vienen...

● Escolta de nou la gravació i acompanya-la amb el següent ostinato de vuit compassos.

Pandereta 2 3 4 5 6 7 8

Pandero

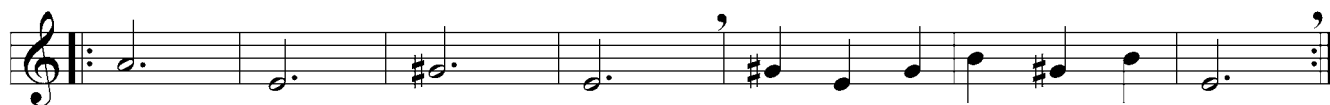
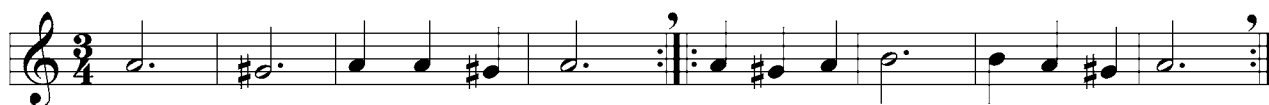
Posicions:

Sol sostingut

● Practica el següent exercici a velocitat moderada.

El vito

Popular/Vicente Gil

Activitats

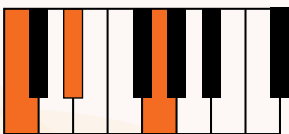
1. Explica breument al teu quadern en què consisteixen els següents tipus de cançó tradicional:

Cançons de bressol - Cançons infantils - Nades - Cançons de ronda - Romanços

2. Cita cinc balls tradicionals d'Espanya.

3. Identifica els següents acords.

a)

b)

c)

4. Copia les frases al teu quadern i indica si són vertaderes o falses.

- a) El cresol és un ball característic d'Extremadura.
- b) Com la majoria dels balls tradicionals espanyols, s'escriu en compàs de 3/4.
- c) El ball del cresol s'inicia amb diversos rogles d'hòmens i dones alterns.
- d) El ball consta de dos parts A i B que es repeteixen un total de sis vegades.

5. Quina d'aquestes posicions de flauta correspon al *sol sostingut*?

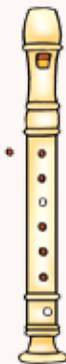
a)

b)

c)

d)

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Fes un treball d'una o dos pàgines sobre el flamenc. Inclou algunes il·lustracions i referències de cantants, guitarristes o ballarins actuals.

Trobaràs més
activitats en:

www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

Esta nit és Nit de Nadal...

Com tots sabem, les nades són cançons que s'interpreten durant el Nadal. La majoria d'elles tenen un origen desconegut i es canten des de diverses generacions. Es tracta de cançons alegres que s'acompanyen amb alguns instruments característics com la simbomba, la pandereta o el morter. Entre els més populars podem mencionar *Els peixos en el riu*, *Campana sobre campana* o *Fun, fun, fun*.

Abans era costum que, durant nadal, els xiquets anaren per les cases demanant les estrenes (unes monedes o mantegades) al so d'aquestes nades.

Balls per a tots els gustos

Els balls tradicionals espanyols són molts i molt variats. Alguns d'ells estan interpretats per un sol ballarí, com l'auresku. Aquesta dansa és pròpia del País Basc i es sol executar en ocasions molt solemnes.

Moltes altres danses es ballen en parelles, com les populars sevillanes, o en grups amb distinta formació d'hòmens i dones com en les jotes i seguidilles.

De vegades es Balla amb cintes, pals o espases, recordant velles tradicions, com succeeix en molts pobles de Castella, Cantàbria o La Rioja.

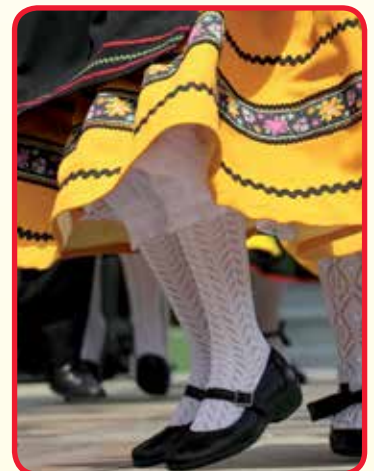
Una dansa molt participativa és la sardana catalana. Els participants es reuneixen a una plaça i formen un rogle inicial agafats de les mans. En aquest rogle es poden incorporar posteriorment les persones que ho desitgen i coneixen el ball.

Per a ballar ben no hi ha res millor com anar ben vestit

Un dels trets distintius de la música folklòrica, i en particular, de les danses, és l'ús dels anomenats "vestits regionals". Es tracta d'una sèrie d'antigues peces de roba usades per a les tasques agrícoles o celebracions de qualsevol tipus. En cada Comunitat, província o localitat, podem trobar diversos models. En línies generals, el vestuari de la dona és prou més complex i colorit que el dels hòmens, podent incloure peces tan "exòtiques" com el faldellí, el gipó, les sinagües o les calces. A açò caldria sumar el pentinat i la granadura.

El vestuari masculí es redueix generalment a pantaló, faixa, jupetí, torera, barret i espadenyes.

6

Música tradicional a Espanya (II): Instruments

Els músics que interpreten cançons i danses tradicionals utilitzen alguns instruments característics d'aquesta música, com la gaita o la dolçaina. Generalment aquestos instruments són construïts per artesans especialitzats.

En altres casos, aquestos instruments es mesclen amb els més comuns, com la guitarra i el violí o, fins i tot, els de la música pop-rock, com la bateria o la guitarra elèctrica.

- Saps el que és una gaita? Saps com funciona?
- Saps quantes cordes té una bandúrria?
- Creus que és fàcil tocar una flauta amb una mà i acompanyar amb un tambor amb l'altra?
- Recordes el que és una escala? Podries citar alguna?

Instrumentes de les tres famílies

En la música tradicional espanyola trobem nombrosos instruments de les tres famílies. A continuació tens alguns dels més representatius i la seua localització més habitual.

Instrumentes de vent

Gaita de manxa

Embocadura de doble llengüeta, com l'oboé.
Galícia, Astúries, Castella i Lleó.

Dolçaina

També de doble llengüeta.
Castella, València.

Txistu

Flauta de tres forats. Es toca amb una sola mà i amb l'altra es toca un tambor.
País Basc. Navarra.

Flabiol

Xicoteta flauta de tres forats més xicoteta que el txistu. L'interpret toca també un tambor amb la mà lliure. *Catalunya.*

Instrumentes de corda

Rabell

Corda fregada. Té entre una i tres cordes. És més aviat un instrument d'acompanyament.
Cantàbria, Castella.

Timple

Xicoteta guitarra de quatre o cinc cordes.
Canàries.

Bandúrria

Instrument solista de dotze cordes (sis dobles). Es toca amb pua.
Molt estesa.

Guitarra

El més popular de tots els instruments.
Molt estesa.

Instrumentes de percussió

Pandero/Pandereta

N'hi ha de moltes grandàries i models, fins i tot quadrats.
Cornisa Cantàbrica.

Castanyoles

Hi ha diversos tipus i les solen tocar les dones en algunes danses.
Molt esteses.

Chicotén

També anomenat "tambor de cordes".
Aragó.

Canya rociera

Instrument molt senzill que s'usa sobretot en la festa de la Rosada.
Andalusia.

Reconeix el que sona

Escolta les mostres de la gravació i tracta de reconèixer alguns dels instruments que apareixen a la pàgina.

Llenguatge musical

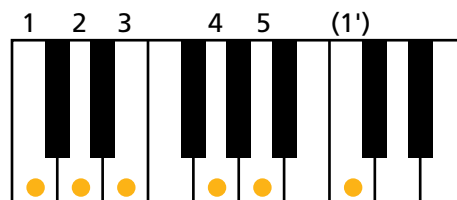
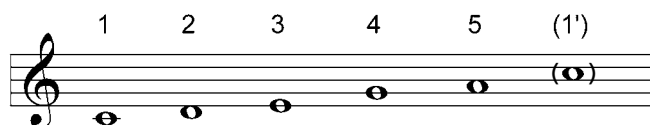
Altres escales

A més de les escales major i menor, que són les més habituals en la majoria de la música que escoltem, hi ha altres tipus d'escales. Algunes d'elles són característiques d'algunes cultures, èpoques o estils musicals. Observa els següents exemples.

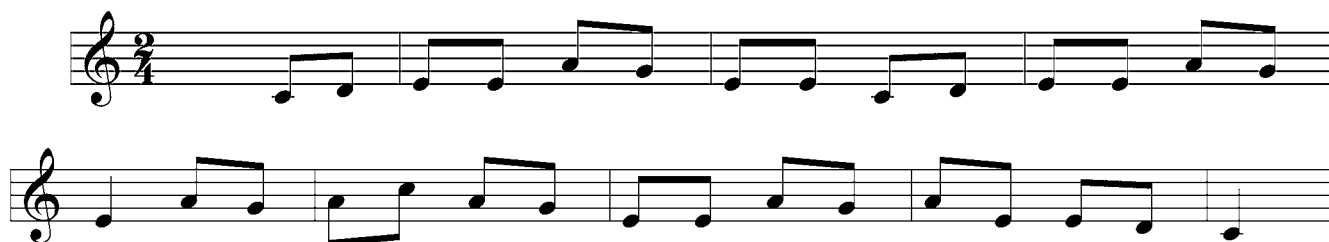
Escala pentatònica

Com el seu nom indica, consta de cinc notes. Les escales pentatòniques són pròpies de la música xinesa. També trobem alguns exemples en la música tradicional de Sud-amèrica.

Escala pentatònica començant en *Do*

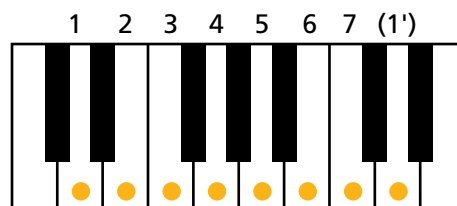
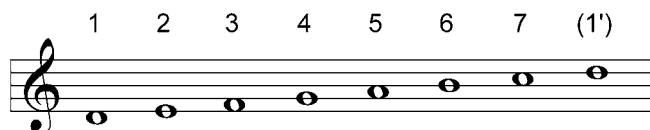
La flor de la cantuta (Popular)

Escala dòrica

Està formada per set notes i és molt pareguda a l'escala menor. Aquesta escala està molt present en la música medieval i també en l'anomenada "música celta" (Irlanda, nord d'Espanya...).

Escala dòrica començant en *Re*

La fira (Popular)

Escala cromàtica

Aquesta escala es forma amb totes les notes del sistema musical. Trobem nombrosos exemples en obres o fragments de la música clàssica dels segles XIX i XX.

Escala cromàtica començant en Do

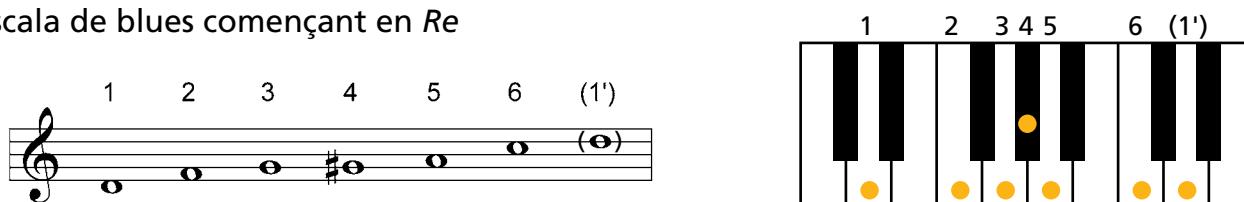
El vol del borinot (R. Korsakov)

Escala de blues

Té sis notes. És l'escala més important de la música rock i el jazz. La seua sonoritat resulta molt familiar per als aficionats.

Escala de blues començant en Re

Exercici per a improvisar amb l'escala de blues:

Audició

Berlina herreña (Illa de l'Hierro, Canàries)

El folklore musical canari

Com en altres Comunitats, el folklore musical canari està format per una gran diversitat de cançons i danses, velles i noves, que els grups d'aficionats de cada localitat aprenen o inventen al llarg de l'any. Després, aquestes agrupacions mostren el seu treball al públic durant les festes locals o en festivals d'intercanvi amb altres pobles, comunitats o països.

Cançons i danses

Com és també habitual en la música tradicional, les cançons del folklore canari van generalment unides al ball.

Com a exemples més representatius podem citar les *isas*, *folías*, *masurques*, *polques* o els *aires de Lima*, sent les dos primeres les més conegudes en la resta d'Espanya.

La folia és una cançó en compàs de 3/4 i tempo lent a què s'atribueix un origen portugués. La interpreta generalment un sol cantant, home o dona, i es basa en una combinació d'acords majors i menors molt recognoscible.

La isa està també en compàs de 3/4 però té un tempo i caràcter més animats.

Instruments

Les agrupacions de música tradicional canària estan formades per guitarres, laudes, bandúrries i timpls, l'instrument canari més característic. A aquestos instruments cal afegir diversos instruments de percussió i un o més cantants.

Les chácaras són una variant canària de les castanyoles.

La berlina

Segons els estudiosos de la música tradicional, la berlina és una dansa d'origen europeu que va arribar a les illes Canàries al segle XIX. En un principi es tractava de peces instrumentals basades en una melodia senzilla i repetitiva a les que posteriorment es van anar afegint lletres de contingut amorós, picaresc o humorístic.

La berlina es balla en parelles i la seua coreografia varia entre unes illes i altres, fins i tot entre diferents poblacions.

1. En la mar se crían lapas
y en los charquitos burgados,
y en los labios de mi amado,
coralitos encarnados.	5. Válgame santa Teresa,
madre de san Agustín,
todas las penas se acaban,
las mías, no tienen fin.
2. Coralitos encarnados,
coralitos encarnados,
en la mar se crían lapas
y en los charquitos burgados.	6. Las mías no tienen fin,
las mías no tienen fin,
válgame santa Teresa,
madre de san Agustín.
3. Cuando paso por tu casa
compro pan y voy comiendo,
pa que tu madre no diga
que por ti me estoy muriendo.	7. Caravallo mató un gallo
y en la huerta lo enterró,
y el gallo salió diciendo:
Caravallo me mató.
4. Que por ti me estoy muriendo,
que por ti me estoy muriendo,
cuando paso por tu casa
compro pan y voy comiendo.	8. Caravallo me mató,
Caravallo me mató,
Caravallo mató un gallo
y en la huerta lo enterró.

- Escolta la gravació seguint la lletra. Després, torna a escoltar-la i acompanya la música amb el següent ostinato:

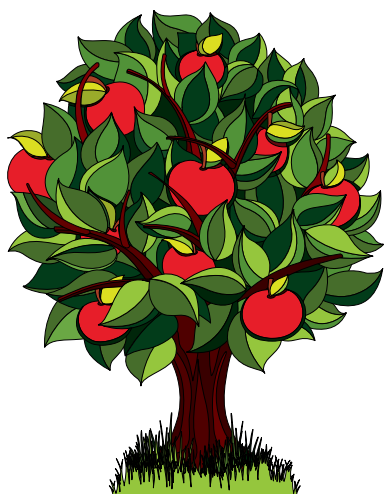

Cançó

Vamos a contar mentiras (Popular)

● Escolta i aprén esta coneguda cançó popular:

1. Ahora que vamos despacio,
ahora que vamos despacio,
vamos a contar mentiras, tralará,
vamos a contar mentiras, tralará,
vamos a contar mentiras.
2. Por el mar corren las liebres,
por el mar corren las liebres,
por el monte las sardinas, tralará,
por el monte las sardinas, tralará,
por el monte las sardinas.
3. Salí de mi campamento,
salí de mi campamento
con hambre de seis semanas, tralará,
con hambre de seis semanas, tralará,
con hambre de seis semanas.
4. Me encontré con un ciruelo,
me encontré con un ciruelo
cargadito de manzanas, tralará,
cargadito de manzanas, tralará,
cargadito de manzanas.
5. Empecé a tirarle piedras,
empecé a tirarle piedras
y caían avellanas, tralará,
y caían avellanas, tralará,
y caían avellanas.
6. Con el ruido de las nueces,
con el ruido de las nueces
salió el amo del peral, tralará,
salió el amo del peral, tralará,
salió el amo del peral.
7. Chiquillo, no tires piedras,
chiquillo, no tires piedras,
que no es mío el melonar, tralará,
que no es mío el melonar, tralará,
que no es mío el melonar.
8. Que es de una vieja muy pobre,
que es de una vieja muy pobre
que vive en El Escorial, tralará,
que vive en El Escorial, tralará,
que vive en El Escorial.
9. Y aquí se acaba la historia,
y aquí se acaba la historia.
Esta historia de mentiras, tralará,
esta historia de mentiras, tralará,
esta historia de mentiras.

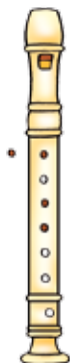

Posicions:

Flauta dolça

Si bemoll

● Practica el següent exercici a velocitat moderada:

Quen a omagen

Cantiga d'Alfons X el Savi

Activitats

1. Copia les frases al teu quadern i indica si són vertaderes o falses.
 - a) En la música tradicional espanyola s'utilitzen diversos instruments de vent i percussió però cap de corda.
 - b) Els instruments de música tradicional són fabricats generalment per artesans especialitzats.
 - c) La berlina és una dansa canària d'origen asiàtic.
 - d) Els grups de música folklòrica estan integrats per funcionaris municipals seleccionats per mitjà d'oposició.
2. Alguns instruments de vent es toquen amb una sola mà i, el propi intèrpret, s'acompanya tocant un tambor amb l'altra. Cita algun d'ells.
3. Identifica els següents instruments tradicionals.

a)

b)

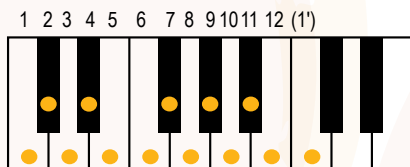

c)

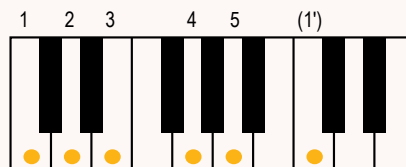

4. A quina escala correspon cadascun d'aquests gràfics?

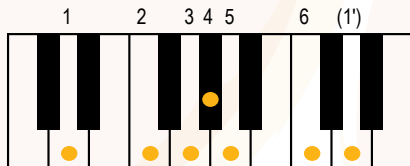
a)

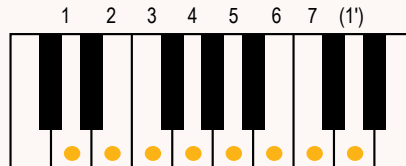
b)

c)

d)

5. En quin compàs s'escriu la isa canària?

a) En 2/4

b) En 3/4

c) En 4/4

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ

Fes una fitxa d'una o dos pàgines sobre un grup espanyol especialitzat en música tradicional. Inclou algunes imatges.

Trobaràs més
activitats en:

www.pizzicato.sanpablo.es

El món de la música

Tot serveix per a fer un instrument

Entre els nostres instruments tradicionals més curiosos es troba l'arrabel, també conegut com huesera o ginebra. Es tracta d'una espècie de xilòfon les plaques del qual són en realitat ossos de be o cabrit, que s'uneixen passant una corda o fil d'aram pels seus extrems. L'instrument es toca gratant-ho amb una castanyola o una cullera de fusta. A falta d'ossos poden utilitzar-se també segments de canya.

Viva la imaginació!

Fa molts anys, abans que s'haguera inventat la televisió i els mòbils, era habitual que els xiquets es fabricaren ells mateixos alguns dels seus joguets. Per a això utilitzaven materials molt senzills i quotidians i, sobretot, la imaginació. A més de pistoles, espases, nines o patinets, existien alguns joguets sonors amb què els xiquets es divertien i, sense adonar-se, assimilaven algunes de les característiques bàsiques del so.

Entre aquests joguets sonors podem mencionar el rebentat d'anou i el xiulet de llavor, que consistia en un simple os d'albercoc al què se li feia un tall en la part superior per a bufar per ell.

Museus d'instruments tradicionals?

Existeixen al nostre país uns quants museus dedicats als instruments tradicionals, no sols d'Espanya sinó de tot el món. Entre els instruments espanyols que podem contemplar, i a vegades escoltar en ells, es troben rabells, gaites, panderos i castanyoles de totes classes, xiulets castellans, llaüts, bandúrries, guitarres i altres tan arcaics com l'alboka, o curiosos com la zanfoña.

Ací tens alguns d'aquests museus:

- Fundació Joaquín Díaz (Urueña, Valladolid).
- Museu de la Música (Col·lecció Luis Delgado - Urueña, Valladolid).
- Museu de Música Ètnica (Barranda, Múrcia).
- Museu d'instruments musicals ibèrics (Mucientes, Valladolid).

Cançons en valencià

Serra de Mariola (Popular)

Serra de Mariola (bis)
tota a floretes.
Tota a floretes si,
tota a floretes no,
tota a floretes.

On van les Socarrades? (bis)
a fer botgetes.
A fer botgetes si,
a fer botgetes no,
a fer botgetes.

On van les Alcoianes? (bis)
a les fontetes.
A les fontetes si,
a les fontetes no,
a les fontetes.

La bella Miralda (Popular)

La bella Miralda s'escalda, s'escalda,
la bella Miralda s'escalda els peus.

La bella Miralda s'escalda, s'escalda,
la bella Miralda s'escalda les mans.
Els peus i les mans, les mans y el peus.

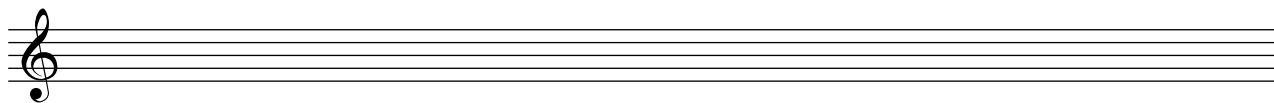
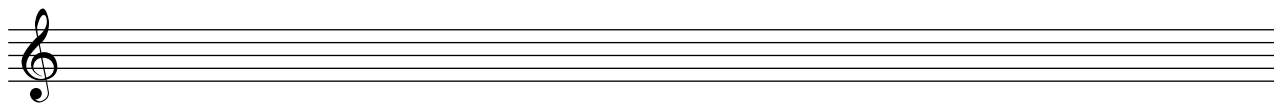
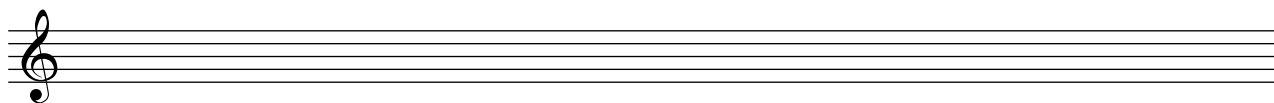
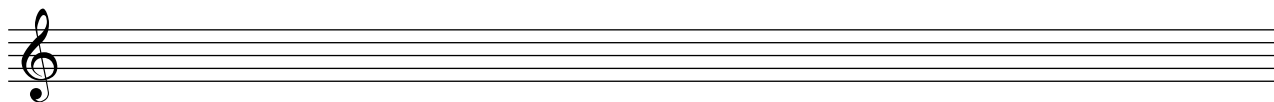
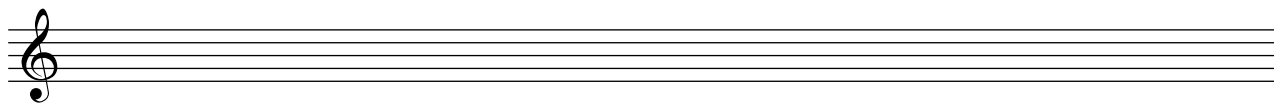
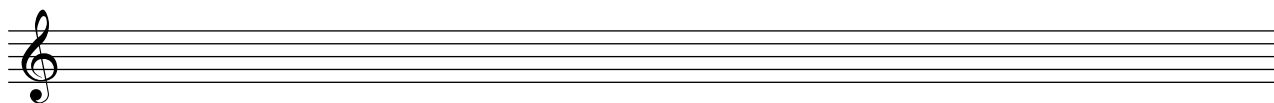
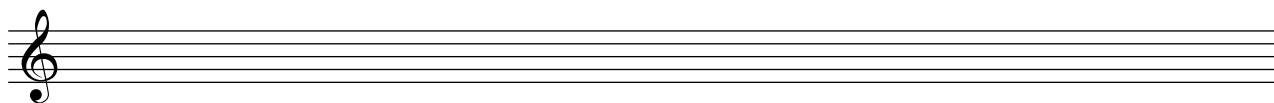
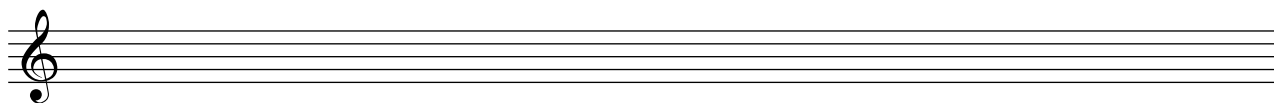
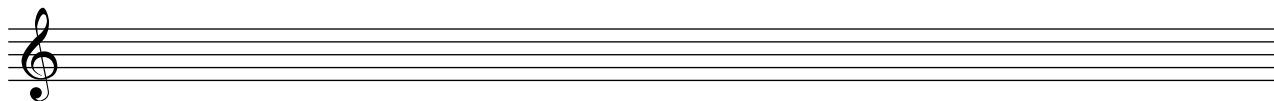
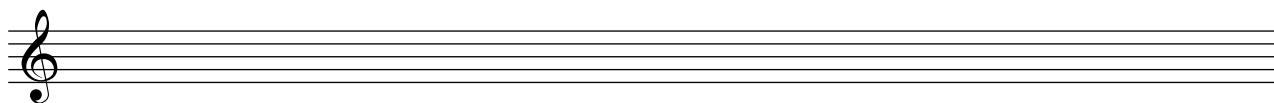
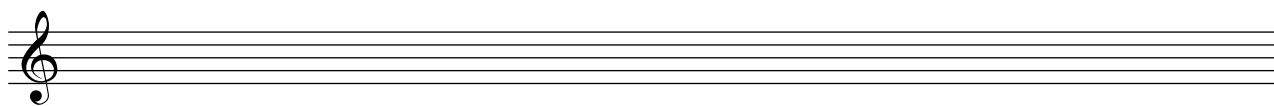
La bella Miralda s'escalda, s'escalda,
la bella Miralda s'escalda els ulls.
Els peus i les mans, les mans i els ulls.

Mireu a Miralda, mireu-la mirant-la.
Mireu a Miralda, mireu s'ha escaldat. (Bis)

La bella Miralda s'escalda, s'escalda,
la bella Miralda s'escalda els dits.
Els peus i les mans, les mans i els ulls.
Els ulls i els dits.

La bella Miralda s'escalda, s'escalda,
la bella Miralda s'escalda els nas.
Els peus i les mans, les mans i els ulls.
Els ulls i els dits, els dits i el nas.

Les mans dels peus, els ulls del nas.
Les mans dels ulls, els peus dels dits.

Índex

Unitat 1

La música culta després de Beethoven.....	4
Llenguatge musical. La negra amb punt	6
Llenguatge musical. Els intervals.....	7
Audició: <i>La consagració de la primavera</i> (Stravinsky).....	8
Cançó: <i>Mary had a little lamb</i> (Popular).....	10
Flauta dolça: <i>Dansa eslava</i> (Vicente Gil)	11
Activitats.....	12
El món de la música	13

Unitat 2

Conserves musicals: Gravació i reproducció del so	14
Llenguatge musical. Parts i fraccions del compàs	16
Llenguatge musical. Les escales.....	17
Audició: <i>Yes, Sir, that's my baby</i> (Donaldson y Khan)	18
Cançó: <i>Si tú tienes muchas ganas</i> (Popular)	20
Flauta dolça: <i>Yes, Sir</i> (W. Donaldson/Vicente Gil)	21
Activitats.....	22
El món de la música	23

Unitat 3

Un art dins d'un altre art: La música i el cine.....	24
Llenguatge musical. Les síncopes	26
Llenguatge musical. Altres escales majors.....	27
Audició: <i>La invenció de Hugo</i> (H. Shore)	28
Cançó: <i>Wa ené batunga</i> (Vicente Gil).....	30
Flauta dolça: <i>Aura Lee</i> (Popular/Vicente Gil).....	31
Activitats.....	32
El món de la música	33

Unitat 4

Mirant al futur: La música i les noves tecnologies	34
Llenguatge musical. El treset de corxeres.....	36
Llenguatge musical. L'escala menor	37
Audició: <i>Electromix</i> (Vicente Gil).....	38
Cançó: <i>La canción del pirata</i> (J. Espronceda/V. Gil).....	40
Flauta dolça: <i>Hobbies</i> (Vicente Gil)	41
Activitats.....	42
El món de la música	43

Unitat 5

Música tradicional a Espanya (I): Cançons i danses	44
Llenguatge musical. Els acords.....	46
Llenguatge musical. Els acords.....	47
Audició: Ball <i>El cresol</i> (Extremadura)	48
Cançó: <i>Rianxeira</i> (Popular)	50
Flauta dolça: <i>El vito</i> (Popular/Vicente Gil)	51
Activitats.....	52
El món de la música	53

Unitat 6

Música tradicional a Espanya (II): Instruments	54
Llenguatge musical. Altres escales	56
Audició: <i>Berlina herreña</i> (Illa de l'Hierro, Canàries)	58
Cançó: <i>Vamos a contar mentiras</i> (Popular)	60
Flauta dolça: <i>Quen a omagen</i> (Cantiga de'Alfons X el Savi).....	61
Activitats.....	62
El món de la música	63